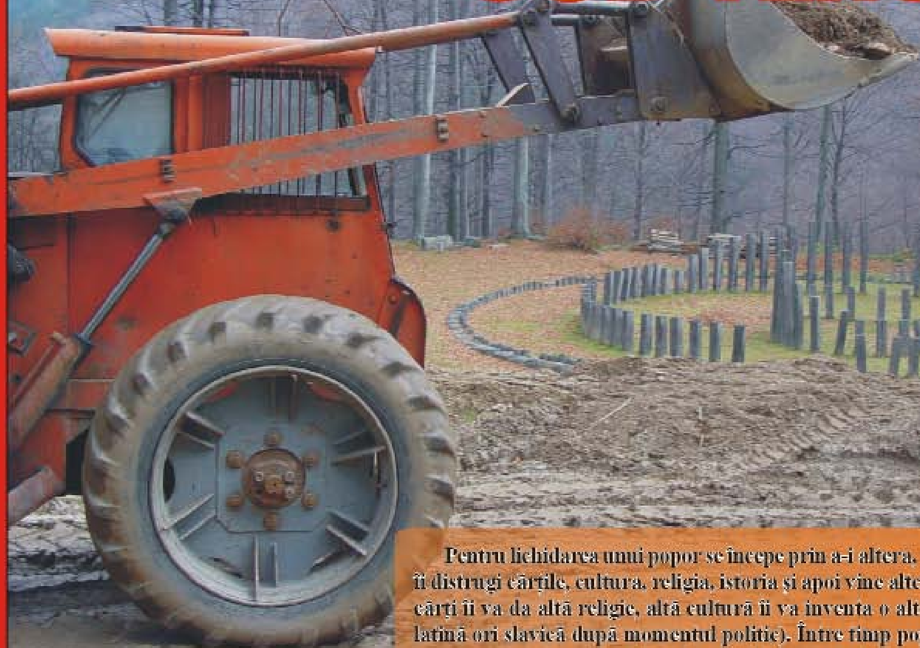
Publicaţie lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 17 - noiembrie 2004

SARMISEGETUSA SUB TEROARE

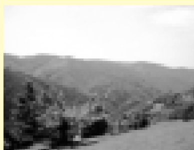
Pentru lichidarea unui popor se începe prin a-i altera, a-i şterge memoria: îi distrugi cărţile, cultura, religia, istoria şi apoi vine altcineva îi va scrie alte cărţi îi va da altă religie, altă cultură îi va inventa o altă istorie (de origine latină ori slavică după momentul politic). Între timp poporul începe să uite ceea ce este sau ceea ce a fost, iar cei din jur vor uita şi mai repede: limba nu va mai fi decât un simplu element de folclor care, mai devreme sau mai târziu, va muri de moarte naturală. Noile forme istorice vor aduce elemente şi simboluri noi de adoraţie care le vor îndepărta pe cele vechi. Din vechiul start spiritual vor rămâne undeva la un etaj inferior al cunoaşterii, numai câteva cuvinte, expresii, tradiţii, impresii, fragmente, nume de localităţi, munţi şi ape, fără un înţeles aparent. Formele vechi care cândva, au ocupat valenţa transcedentalului vor fi deplasate de formele noi care vor dicta componenţa şi funcţiile «noului popor» aşa cum s-a întîmplat cu noi.

Dr. NAPOLEON SĂVESCU

SUMAR

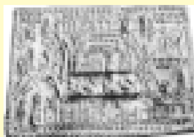

Noi nu suntem urmaşii Romei –Dr Napoleon Savescu
pag.2

Aşezările dacilor-Feţele Albe –Vladimir Brilinsky
pag.8

Iordanes-un izvor istoric de o importanţă capitală- prof.Timotei Ursu
pag.10

Plăcuţele de plumb de la Sinaia- Adrian Bucurescu
pag.16

Regatul lui Dromichete- conf.dr G.D.Iscru
pag.18

Geto-dacii popor de referinţă- prof Viorica Enăchiuc
pag. 20

Cu seriozitate despre originea limbii române- prof Mihai Vinereanu
pag. 23

Istoria noastră cea îngropată- Vladimir Brilinsky
pag. 28

Zamolxis, primul legiuitor al geţilor- Carolus Lundius
pag. 30

EDITORIAL

BABEŞ ŞI AI LUI

Vladimir Brilinsky

Un om care-şi zice istoric şi o revistă care-şi spune de prestigiu... Din această încrucişare contra naturii a rezultat articolul „Cine au fost dacii” publicat în „National Geographic”, ediţia în limba română.

Avînd ca personaj principal pe Mircea Babeş, promotor al denigrării dacilor şi a istoriei lor, autorul reuşeşte performanţa de a elabora un articol care poate fi exemplificat la orice instituţie de învăţământ jurnalistic, despre cum nu ar trebui scris un material.

De la cap la coadă, Mircea Babeş apare obsedant ca stăpân de necontestat al adevărului absolut despre daci, el reuşind să răscolească sentimente de altfel umane precum uimirea, indignarea sau sila. Pe ici pe colo, mai apare pomenit dar nesemnificativ cîte un nume de istoric, care este citat după cum cânta marele duşman al „dacomanilor”, aşa cum le spune el celor care cred cu adevărat în istoria şi remarcabila civilizaţie a dacilor. Istorici consacraţi, precum Daicoviciu, cu adevărat specialişti în istoria dacilor, sunt citaţi cu totul trecător şi nesemnificativ. Se emit astfel o mulţime de inepţii care ar băga în ceaţă pe orice om cu scaun la cap care s-ar încumeta să parcurgă întregul material. Astfel regii daci erau doar stapânii unor dave împrăştiate pe tot teritoriul Daciei, Iordanes, istoric de doi bani, exagerează grosolan cînd vorbeşte de înalta civilizaţie materială şi spirituală a dacilor-.Tot aşa, Zamolxe si întreaga sa spiritualitate sunt fantasmagorii din moment ce arheologia nu a descoperit nimic legat de aceasta. Identitatea dacică se şterge total şi brusc o dată cu romanizarea. Densuşianu, un obscur istoric, autor al „bibliei dacomanilor”, este considerat un creator de romane fantastice în care Dacia apare ca buric al pământului. Sarmisegetusa apare cucerită la 102 în ciuda tuturor dovezilor care susţin ca an al cuceririi 106... Şi lista ar putea continua copios cu astfel de inepţii care nu au nici suport şi nici bun-simţ.

Cunoscut ca „dispreţuitor şef „ al Sarmisegetusei pe care o caracteriza ca o simplă adunatură de bolovani, Mircea Babeş îşi etalează şi de această dată atitudinea de denigrator al istoriei dacilor, apărând mai degrabă asemenea unui individ grăbit, frustrat şi care simte că implacabil îi fuge istoria de sub picioare, decît ceea ce se crede a fi.

Într-o lume normală, un astfel de articol n-ar fi apărut. La fel cum nu ar fi apărut nici în ediţia centrală a revistei „National Geographic”. Dar la noi, orice este posibil. Să te faci purtător de cuvânt al unui om contestat din belşug chiar din sânul breslei din care provine, care aduce acuze nefondate unor oameni şi unei mişcări de bun-simţ, şi să nu exprimi şi părerea acuzată de acesta este ceea ce se cheamă neprofesionalism sau în cel mai fericit caz pentru autor, rea intenţie. Probabil însă că autorul, care vorbeşte în materialul său de lucruri şi locuri pe care nici nu le-a văzut, n-a avut timp de toate cele, ocupat fiind cu pălinca şi slana cu care se laudă că a fost ospătat de Mihai Castaian, un om de treabă de felul lui, dar din păcate alt istoric tradiţionalist, împătimit adversar al dacismului. Este astfel explicabil că datorită aburilor de pălincă şi a grăsimilor din slană, precum şi a îndoctrinării căstăiene şi babeşiene, Cătălin Gruia scoate din condeiul său strâmb o frază care ar putea fi premiată drept prostia deceniului. „Cel mai probabil românii de azi au mai multe în comun cu vecinii lor unguri sau bulgari decât cu dacii de acum 2.000 de ani”.

Să afle domnul autor, că atât slana, cât si pălinca în exces dăunează grav sănătăţii.

Istoria neştiută a românilor

NOI NU SUNTEM URMAȘII ROMEI

• *Dr. Napoleon Săvescu*

GA-RAMANII CARPATO-DUNĂRENI, CUCERITORI AI AFRICII DE NORD

(continuare din numarul trecut)

Că tracii au fost daci – ne-a spus-o şi Dio Cassius – iar faptul că dacii, geţii, ramanii, latinii, besinii (metalurgiştii antichităţii) făceau parte din aceeaşi mare familie traco-dacă nu mai reprezintă nici un secret pentru nimeni.

Mai puţin cunoscută este explozia răspândirii acestora, „roirea" războinicilor carpato-dunăreni în lumea antică. Asia Mică era populată de ramani (cetatea Rama – în care Irod a tăiat 14.000 de prunci este evocată şi în scripturi: Glas în Rama s-a auzit, plângere şi tânguire multă – Matei, cap. II, 17), ori ramarii-troieni etc. În vechile texte egiptene se menţionează sosirea din Asia Mică, în jurul anului 1250 î.d.H., a unui popor al cărui obiectiv a fost cucerirea Egiptului. Aceştia au cucerit în final nordul Africii, zona care astăzi este parte din deşertul Sahara.

Un arheolog italian, Salvadore Aurigemma, face o descoperire ciudată în anul 1914. Săpând la ruinele unei vile romane, în sătucul libian Zliten, la 97 de kilometri distanţă de vechiul oraş roman Leptis Magna, el descoperă un mozaic roman, pe, care spre norocul nostru, îl fotografiază (spun spre norocul nostru, deoarece în primul război mondial mozaicul a fost distrus). Scena din mozaic reprezintă un tânăr alb, caucazian, sfâşiat de un leopard. Două alte victime, legate de mâini şi de picioare îşi aşteaptă soarta. Aceşti prizonieri cu pielea rozaurie, păr drept, lung, nasuri acviline şi bărbi scurte au fost identificaţi ca fiind ga-ramani, popor ce a condus Fezzan-ul, parte a Saharei ce se întinde la nord de Munţii Hoggae. Cine au fost aceşti ga-ramani constituie unul dintre marele mistere ale Saharei. Herodot, la mijlocul secolului al V-lea î.d.H., îi numea o mare naţiune, oameni care i-au împins pe negrii „troglodiţi, trăind în peşteri" la o parte. În Sahara (probabil, mai puţin aridă în acele timpuri) mai pot fi întâlnite şi în zilele noastre stânci şi pietroaie pictate de ga-ramani.

Unii îi identifică pe ga-ramani cu „oamenii mării" (cum îi numea Ramses al III-lea). Dar să nu uităm că în Etruscans: „Italy's Lovers of Life", (din volumul „Lost Civilizations", Time-Life Books Series) la pagina 32, etruscii sunt consideraţi urmaşi ai acestor „oameni ai mării", căutând astfel o explicaţie pentru descoperirea în insula Lemnos, la mai mult de 700 de mile de Roma, a scrierii… etrusce. Dar lucrurile nu se opresc aici. În anul 1840, un nobil din Croaţia pe nume Baric, a cumpărat o mumie (uşor de achiziţionat la vremea respectivă) de la un anticar din Alexandria. Acest Baric, angajat al curţii regale austro-ungare îşi duce „cumpărătura" la Viena, unde cu mândrie o expune împreună cu alte obiecte de artă cumpărate pe parcursul călătoriilor sale. Pentru un timp, mumia a stat cuminte într-o cutie, la vederea curioşilor, până când, nepotul său a vrut să vadă ce era în spatele „bandajelor". Şi, surpriză! Cam târzie, de altfel. În anul 1859 Baric moare, iar corpul mumiei este identificat ca fiind o femeie, în jur de 30 de ani. Nimic special, veţi spune. Urmaşii lui Baric prezintă mumia şi bandajele ei Muzeului Naţional din Zagreb, Secţia Egiptologie, în iulie 1862. Profesorul Heinrich Karl Brugsch observă imediat pe bandaje o inscripţie despre care el a crezut că este egipteană! Au mai trecut alţi 20 de ani până când, în 1891, „bandajele" au fost trimise la Universitatea din Viena, unde experţii au identificat scrierea ca fiind… etruscă! Textul este îngrijit, pictat în două culori (negru pentru cuvinte şi roşu pentru sublinieri şi pentru un număr de linii verticale). Îmbrăcămintea mumiei din Zagreb este singura etruscă descoperită până azi.

Cum de au ajuns egiptenii să aibă la Alexandria o mumie înfăşată în bandaje cu scriere etruscă, reprezintă în continuare un mister. Dacă armata lui Napoleon Bonaparte a descoperit în 1799 Egyptis Rosetta Stone având în paralel scriere egipteană şi grecească – oferind astfel cheia descifrării hieroglifelor egiptene – nu acelaşi noroc l-au avut cu scrierea etruscilor carpato-dunăreni. Cu toate acestea, pe 8 iulie 1964 s-au găsit la Pyrgi (în Italia)

3 tăbliţe de aur: două în limba etruscă, una în feniciană. Din păcate, textele nu coincid.

Revenind la deşertul Saharei – arid şi neprietenos azi – trebuie spus că, atunci, demult, era o grădină abundând de viaţă, cu lacuri şi râuri, grădini, ferme şi cirezi. În 1958, un explorator francez, Henri Lothe, descoperă o serie de picturi superbe, gravate pe stâncile Saharei din Munţii Hoggar şi Ajjer, arătând vânători alergând cu arcuri în mâini, ori fermieri cu cirezi de vaci, femei şi copii, oameni albi şi negri împreună – o viaţă exotică africană, în Sahara! (vezi *Africa's Glorious Legacy*, paginile 14-15, Time-Life Books, Alexandria, VA).

Nu lipsesc din desene nici elefanţii, girafele, gazelele, leii şi chiar… hipopotamii (în Sahara?!) – animale ce trăiesc în savane, în apropierea unor surse abundente de apă. Unii consideră că autorii picturilor au fost prizonieri ai ga-ramanilor (carpato-dunăreni, n.a.) cuceritori. Oricare ar fi explicaţia, ei, ga-ramanii carpato-dunăreni, au creat şi un sistem de irigaţii descoperit între Garama (capitala ga-ramanilor) şi oaza Ghat, Rhapsa de mai târziu. Garama, devenită ulterior Germa, s-a scufundat în nisip. Canalele (numite „foggaras") se întind pe distanţe de 4,8 km. S-a descoperit o reţea de 300 de „faggaras" constituite într-o reţea de peste 1.600 km de tunele. Modul în care acest sistem de irigaţie a funcţionat continuă să fie un mister. Nu se ştie nici până în ziua de astăzi dacă apa era adusă din rezervoare artificiale sau din surse subterane.

Arheologul francez Pierre Belair, cel care a descoperit canalele în 1933, nu a putut preciza dacă acest sistem de irigaţii indică existenţa unei populaţii numeroase. În apropierea capitalei Garama, s-au găsit peste 100.000 de morminte, dintre care 40.000 sunt mici, circulare. O parte dintre scheletele excavate de aici au caracteristicile rasei albe, celelalte aparţinând rasei negroide, subjugate. Peste tot, prin deşert se găsesc oraşe în ruină, fortificaţii şi scrieri nedescifrate, dar majoritatea sunt „sigilate" sub nisip, aşteptându-şi dezlegarea. Nu am găsit nici un studiu cromozomal tip „PCR", continuăm să cunoaştem prea puţin despre aceşti ga-ramani – carpato-dunăreni.

Să fi fost oare tot ei cavaleria care l-a însoţit pe Hannibal la trecerea Alpilor şi care, în 202 î.d.H., a refuzat să lupte împotriva fraţilor romani cauzând înfrângerea lui Hannibal? Probabil că ga-ramanii au fost cuceriţi de trupele romane, care, după zdrobirea Cartaginei, au cucerit nordul Africii. Este mult mai probabil ca aceştia să fi devenit aliaţi ai fraţilor romani, după cum ne spune şi Rupert Furneaux în *The Garamantes*, *Ancestors of Modern Tuaregs*?, la pagina 98. Ei au contribuit în acest fel la controlul drumului caravanelor, aducând la Roma bogăţiile Africii: fildeş, aur, pene de struţ, sclavi şi animale sălbatice pentru circuri. Armatele romane au penetrat în adâncime Sahara de trei ori: în 19 î.d.H., după cum ne spune Plinius cel Bătrân, Cornelius Balbus a triumfat, atingând, se pare, şi capitala ga-ramanilor, Garama – ce se găsea la circa 690 km de coastă. În anul 70 d.H., în urma unui atac al ga-ramanilor asupra localităţii Leptis Magna (atac ilustrat, probabil, în mozaicul descris de Aurigemma) Septimus Flaccus a petrecut 3 luni în deşert, ajungând până-n Munţii Tibest. El a fost urmat în anul 86 d.H. de Julius Maternus.

Pătrunderea romanilor în Sahara l-a intrigat pe Henri Lhote, care vorbeşte despre traversarea Saharei de către ga-ramani în care de luptă de la Fezzan la fluviul Niger. Cornelius Balbus, spune Plinius, a ajuns până la „Dasi Bari" (se pronunţă „daci bari"), astăzi cunoscut drept râul Niger, pe care localnicii îl mai numesc şi Isa (nume foarte apropiat de Tisa, având semnificaţia de „râu"), când imperiul roman ajunge împărăţia celor doi Leri: Galer cel Bătrân (311 d. H.) şi Galer cel Tânăr (313 d. H.), amândoi daci. Creştinismul nu a fost interzis şi în acest fel ajunge şi la ga-ramani. Iar când în 325 d. H. dacul născut în comuna Niş devine împărat urmându-i pe cei doi Leri) El, Constantin cel Mare, instituie creştinismul ca religie oficială a imperiului. Ga-ramanii o îmbrăţişează şi ei. Arabii însă nu-i vor ierta, conform relatărilor istoricului arab Ibn Khaldoun. El descrie în – *History of the Conquest of Egipt* cum Okba, conducătorul armatei arabe, ajungând la Feyyan, în faţa capitalei acestuia, Garama (Germa), promite pace însă nu îşi ţine promisiunea.

Ce s-a întâmplat cu ga-ramanii carpato-dunăreni, albii care cândva controlau Sahara, este greu de spus. Unii consideră că maregii din Hoggar şi Air Mountains ar fi descendenţi ai lor. Această teorie nu este complet acceptată, dar nici respinsă. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea ei au fost sub administraţie franceză, tuaregii fiind numiţi „stăpâni ai deşertului" (Lords of the desert), conducători absoluţi ai caravanelor de la Fezzan la Niger. Ei sunt complet diferiţi de ceilalţi oameni ai deşertului. La ei, bărbaţii trebuie să-şi acopere faţa, şi nu femeile, fapt ce constituie un mister chiar şi pentru ei. Culoarea feţei lor este arămie, sunt înalţi, în timp ce berberii, arabii , au pielea întunecată şi sunt de statură mult mai mică.

Tuaregii au şi alte particularităţi: şi-au păstrat limba, Tamash-Eq (să fie oare o aluzie la vechea zeitate vedică carpato-dunăreană - Tamash vezi Tamash-Falău, de lângă Braşov) şi

scrierea proprie – Tifinagh pe care au uitat s-o citească.

Societatea tuaregilor era divizată, până nu de mult, în 3 clase:

1.cea a nobililor

2.a conducătorilor de cămile şi negustorilor

3.a sclavilor negri (nu cumva se aseamănă cu cea a aryenilor carpato-dunăreni care au cucerit India?).

Femeile sunt tratate cu mult respect şi stimă, chiar idolatrizate (prin comparaţie cu cultul musulman). Există o poveste care pare a susţine legătura acestor tuaregi cu ga-ramanii carpato-dunăreni. Conform unei legende tuarege, unul dintre strămoşii lor, regina Tien-Hinane, a fost îngropată într-un mausoleu de piatră lângă Abalessa, la sudul munţilor Hoggar. Un arheolog amator francez, pornind de la această legendă, a descoperit în anul 1926 un mausoleu din piatră compus din camere şi tuneluri ai căror pereţi erau decoraţi cu semne şi inscripţii indescifrabile. S-au găsit douăsprezece schelete – după toate aparenţele aparţinând unor nobili – ce au însoţit-o pe regină pe ultimul ei drum.

La doi kilometri mai departe s-a găsit şi o cameră centrală pe a cărei podea era aşezat un pat, asemănător celor găsite în ruinele Cartaginei. Într-un colţ al camerei se afla un vas cu insigna împăratului Constantin cel Mare, iar scheletul din cameră, aparţinând unei femei, era împodobit cu un colier din aur masiv, având ca pandantiv o columnă, iar la încheieturile mâinilor cu brăţări de aur. Dr Leblanc, de la Facultatea de Medicină a Universităţii din Alger, în urma examinării atente a scheletului, a declarat că acesta ar fi aparţinut unei femei de rasă albă. Se crede că regina Tien-Hinane ar fi murit în secolul al IV-lea d.H. Identificarea scheletului ca aparţinând unei „femei albe” l-a inspirat pe nuvelistul Benoit în realizarea nuvelei „Antinea“ (nume atribuit de Platon reginei Atlantidei). Această poveste romantică se bazează pe relatările lui Herodot, care a descris un trib nord-african numit ATLATES, iar continentul pierdut era plasat în… Sahara (după prof. Berliox de la Universitatea din Lyon).

Sub cenuşa vulcanică din insula Tera (Santorini) din marea Tracică, găsim amfore decorate cu Spirala Pelasgică. Şi asta cu aproape 1000 de ani înainte de sosirea grecilor în Europa.

Personal, nu văd ce mişcări tectonice ar fi putut avea loc în Sahara care să distrugă fabuloasa Atlantida peste noapte. Poate numai o explozie de tip nuclear! Aşa că povestea scriitorului francez Benoit rămâne o poveste, cel puţin până astăzi.

CUCERIREA JAPONIEI DE CĂTRE POPORUL CARPATO-DUNĂREAN

Când în vara anului 1997 călătoream prin insulele Mării Tracice (Egee), în principal fiind interesat de micuţa insulă Santorini, îi spuneam colegului şi prietenului meu, Dr. Şerban Cocioba, că suntem pe urmele „Marelui Imperiu Pelasgic”.

Santorini are o caracteristică unică: păstrează sub cenuşa vulcanică o civilizaţie care a dispărut cu 1.000 de ani înaintea sosirii grecilor din estul Mării Caspice (1900-1400 î.d.H., în patru valuri: ahei, ionieni, dorieni şi eolieni).

Am găsit acolo, pe o amforă mai înaltă de un metru, spirala dacică (pelasgică), iar pe o frescă, „Soarele lui Alexandru Macedon” creat cu câteva mii de ani înainte de naşterea acestuia. În treacăt fie spus, grecii îşi adjudecă acest simbol în lupta politică împotriva noii Republici Macedonia. După cum am spus întotdeauna, istoria este „ciudată” şi depinde de cine o scrie şi… pentru cine.

Vorbeam cu Şerban într-o noapte frumoasă despre istoria neamului. Şi i-am spus despre cartea lui V. Gordon Childe, The History of Civilization – The Aryans, care la paginile 176-177 are o hartă a răspândirii poporului proto-european (aryan, carpato-danubian, pelasgic ori cum vreţi să ne numim) din zona Carpaţi-Nis-

tru-Balcani în Mesopotamia, Persia, Sudul Chinei, India, Himalaya şi până în insulele Japoniei de azi. Dr. Cocioba a reacţionat imediat cu râsul lui de „bon homme” şi spontaneitatea carel caracterizează, replicând: „Hai măi, Miky, te-am înţeles când ai scris că noi nu suntem urmaşii Romei, ci ei sunt ai noştri; te-am înţeles şi te suport în ideea că noi suntem primii oameni din Europa, proto-europenii, civilizaţie presumeriană; c-am invadat Asia – Caucazul, China şi mai târziu India -, c-am cucerit Egiptul şi Mesopotamia, m-am obişnuit şi cu acestea, dar… c-am cucerit şi Japonia?!” Discuţiile au continuat până seara târziu, pe terasa „Vulcanic Villa View” din Santorini, unde Marea Tracică (Egee) din azurie se transformase în roşie, pentru o scurtă perioadă de timp, iar mai apoi, după ce a înghiţit soarele, să devină mai neagră decât lava vulcanului din apropiere, răcită de mii şi mii de ani, în timp ce cerul se acoperea cu mii şi milioane de felinare micuţe şi strălucitoare galbene verzui.

În final, parţial convins, prietenul Şerban îmi spunea: „Dacă vei scrie despre invazia Japoniei de noi, vezi să nu afle şi guvernul lor…” Aşa că vă rog şi pe dumneavoastră să păstraţi „secretul”. În anul 1993, apare la Barnes & Noble cartea *The Aryans* şi nimic nu m-a şocat mai mult decât acea hartă care situa spaţiul Carpato-Nistru-Pontic ca acela al originii europenilor şi al culturilor lumii. Faptul că acei arieni carpato-dunăreni au format o puternică dinastie în Mesopotamia în 1500 î.d.H., au cucerit apoi Persia, Anatolia, Asia, India – răspândindu-şi limba, religia şi cultura până în Himalaya, nu-mi era necunoscut – dar că au cucerit Japonia?…

Aşa că am pornit să cercetez… preistoria Japoniei şi vă las pe dumneavoastră să judecaţi… Când yayoi-ii, străbunii japonezilor de azi, au sosit în Japonia, în anul 300 d.H. (foarte târziu în istorie, după cum vedeţi) ei au găsit o populaţie băştinaşă albă, blondă, bărboasă, pe care au numit-o „emishi”, însemnând „bărboşi”. Aceştia însă se chemau „ainu”, cuvânt cu semnificaţia de „om”, în pronunţia lor semănând cu „aomu”, fiind atunci simpli vânători şi pescari. Ei se numeau „oameni”, ca şi carpato-dunărenii aryeni care invadaseră India şi se închinau zeului vedic „OM”. Aceşti „oameni”, cum le place să se numească, sunt consideraţi azi urmaşii caucazienilor – carpato-dunăreni-arieni, care au invadat insulele aşa-zise japoneze acum 5000 de ani (3000 î.d.H.), imediat după cucerirea Indiei, când ei terminaseră deja cucerirea Chinei de azi. Până nu demult, chinezii se mândreau cu „strămoşii” lor – mumiile descoperite la Tarim Basin. Dar se pare că se mândreau cu strămoşii „noştri”. Apariţia maşinilor de „PCR” (Polymerize Chain Reaction), dispozitive capabile să citească şi să interpreteze rămăşiţe cromozomiale, amprente lăsate în AND-ul mitocondrial, au produs surprize… „istorice” şi arheologice. Astfel, cercetând mumiile din vestul Chinei, de la Tarim Basin (revista Archaeology, - USA – March/April 1995) rezultatele au atestat originea lor… europeană şi interrelaţia lor cu toch-aryenii. Surprize, surprize, surprize!

În sfârşit, să ne întoarcem la carpato-dunărenii ainu, din Japonia. Ei au fost forţaţi de către năvălitorii yayoni să se retragă din ce în ce mai spre nord, pe măsură ce ponderea demografică a acestora a devenit covârşitoare.

In anul 1958 exploratorul francez Henri Lhote descrie o serie de stânci pictate în Sahara. Se remarcă vânători şi păstori, albi şi negri, precum şi cirezi de vite, păscând în văile fertile ale Saharei.

Un memoriu prezentat împăratului în anul 805 d.H. se referă la cheltuielile mari cauzate de lupta continuă cu „ainu”, menţionând că „ainu se strâng în grupuri mari, ca furnicile, pentru ca apoi să dispară precum păsările”. Populaţia ainu, împinsă spre insulele friguroase Hokkaido şi Sakhalin, şi-a păstrat independenţa până în anul 1799, când japonezii s-au hotărât să-i ocupe, pentru „a-i proteja de agresiunea rusească”. Până nu de-

mult, nu a interesat pe nimeni originea acestor bărboşi blonzi, ainu. Nu s-au făcut cercetări cromozomiale – PCR pentru că nimeni nu a fost interesat să cheltuiască suma de 5-10.000 de dolari pentru a afla adevărul, iar statul japonez de azi preferă să-i ignore chiar, şi asta spre binele istoriei lor.

Antropologul american Carleton Coon îi consideră pe caucazienii sosiţi în urmă cu 5.000 de ani ca având aceeaşi origine cu cei care au ocupat insulele Kurile şi Aleutine (devenind nici mai mult, nici mai puţin decât primii descoperitori ai Americii), bazinul fluviului Amur şi Manciuria. Alţii îi consideră pe aceşti ainu (carpato-dunăreni, cum le spun eu) ca fiind cei care au migrat peste toată Asia, caucazienii care au sosit în Mongolia de azi şi trecând peste strâmtoarea Behring se răspândesc pe teritoriul celor două Americi, teorie susţinută de descoperirea în 1958, pe coasta Ecuadorului, a unor vase ceramice asemănătoare cu cele ainu.

De ce nu, carpato-dunărenii, arienii, pelasgii, ainu ori cum vreţi să-i numiţi pe aceştia ai noştri, să nu fie aceiaşi sugeraţi de „Legenda Omului Alb”, „Bărbosul blond” care a sosit în Mexic şi Peru cam în aceeaşi perioadă, cu 5.000 de ani în urmă.

Aparent, şi carpato-dunărenii ainu, atunci când au invadat Japonia, au întâlnit o populaţie cunoscută drept „Cultura Jomon”, yayoi-ii veniţi de prin Coreea în jurul anului 300 d.H., ainu au fost împrăştiaţi, decimaţi sau, mai corect spus, „asimilaţi”, japonezii aducându-şi cu mare dificultate aminte despre „acei oameni albi” pe care i-au găsit pe insulele ocupate acum de ei. Aproximativ 14.000 de ainu mai trăiesc şi în ziua de azi în mici sătucuri de pe coastele insulei Hokkaido, dar „interesul ştiinţific” în ceea ce priveşte originea acestora nu există şi se pare că nu pasionează pe nimeni.

Azi se consideră că insulele Japoniei au fost descoperite, din întâmplare, de trei marinari portughezi, care au atins coasta insulei Kyushu, în 1542. Aceşti marinari rătăciţi nu sunt primii europeni care au ajuns în Japonia, aşa cum ni se spune eronat în cărţile de istorie. Cu multe mii de ani înaintea lor, noi, carpato-danubienii, am descoperit, invadat şi populat aceste insule. Sosirea în 1549 a iezuitului Francis Xavier, care va implanta o cruce pe pământul „nou descoperit”, nu va avea acelaşi succes ca în America de Sud; creştinismul nu a reuşit în aceste insule, poate şi din cauza interesului practic minor pe care îl prezentau la acel moment. Japonezii au fost şi au rămas şi azi un popor foarte rasist, închistaţi în castele lor sociale. Prejudismul naţional împotriva oamenilor ainu devine total ridicol şi, ca să vă dau un exemplu, unul dintre conducătorii recenţi ai populaţiei ainu este Shi-Geru Yo-Sano, care s-a luptat aproape 20 de ani cu o companie de construcţii japoneză care voia să construiască un dig, distrugând astfel un râu sacru al oamenilor ainu dintr-un sătuleţ, din insula Hokkaido. Când, în sfârşit, a reuşit să aducă în faţa Curţii acea companie de construcţii, care aparţinea guvernului, judecătorul şi Curtea au refuzat să accepte că ar exista această populaţie ainu (vezi p. 280 din cartea lui Patrick Smith, *Japan*, *a reinterpretation*). Japonezii sunt un grup etnic ce aparţine rasei mongoloide. Ei îi numesc pe toţi care nu le aparţin ca rasă „gaijin”. Aceasta s-ar traduce: *gai* – de afară iar *jin* – persoană. Ei bine, ei niciodată nu i-au numit astfel pe coreeni ori chinezi, dar pe ainu, da. Prigoana împotriva populaţiei ainu a atins maximul în anul 1192 când au fost împinşi cu sălbăticie în nordul friguros şi neprimitor al Honshu-ului şi Hokkaido-ului. Azi, ainu trăiesc izolaţi în sătucurile lor, zbătându-se să-şi păstreze identitatea, limba, după cum ne spune acelaşi Patrick Smith. Soarta lor ne aminteşte de aceea a nativilor americani, care se pierd treptat, „natural” prin rezervaţiile din Statele Unite. Japonezii obişnuiţi îi consideră pe oamenii ainu nimic altceva decât un parc de atracţii. Ce-i uimeşte cel mai mult pe aceştia sunt caracteristicile fizice deosebite de ei: figura distinsă şi cizelată, unii din ei având chiar ochii albaştri.

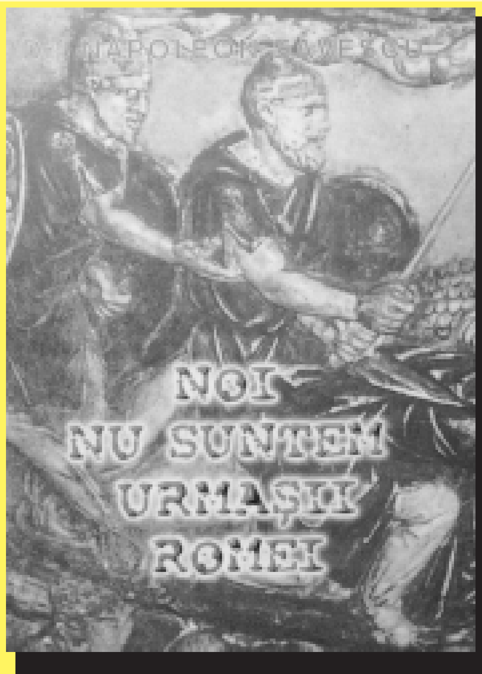
Începând din secolul XIX d.H., oamenii ainu au adoptat vestimentaţia tradiţională japoneză. Limba lor nu a fost studiată, fiind considerată de „cercetătorii” japonezi „de neclasificat”. Să sperăm că într-o bună zi, un „OM”, un urmaş al acestor carpato-danubieni va avea situaţia materială şi dorinţa ştiinţifică să cheltuiască nişte mii de dolari pentru a face acel test de arheologie moleculară – PCR – de confirmare a amprentei genetice (“genetic blueprint”) a acestora.

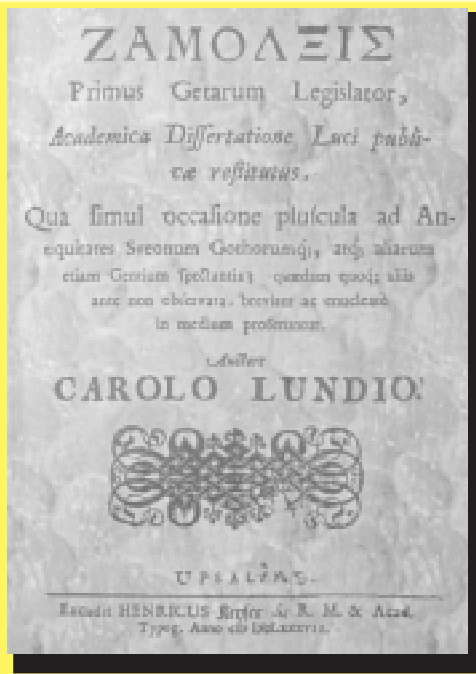
Dacă astăzi maşina de PCR costă câteva mii de dolari şi are mărimea unui cuptor cu microunde, se preconizează ca în viitorul apropiat mărimea unui asemenea aparat să nu o depăşească pe cea a unui „palmtop computer” (computer ce poate fi ţinut în palmă). Acest lucru ar permite transportarea sa în locurile de cercetare, informaţiile culese putând fi apoi analizate cu ajutorul computerelor specializate ce compară datele introduse cu mii de alte amprente genetice mitocondriale specifice diferitelor rase şi civilizaţii. Vă spun toate acestea pentru a vă întredeschide o uşă spre viitorul apropiat al arheologiei moderne.

Aşa că, Oamenilor ainu carpato-dunăreni, mai aveţi de aşteptat… dacă nu veţi dispărea, până când cineva va fi interesat de civilizaţia voastră… a noastră!

•

Dacă doriți să aveți în biblioteca dumneavoastră cele două cărți **NOI NU SUNTEM URMAŞII ROMEI** de Dr. NAPOLEON SĂVESCU şi **ZAMOLXIS, PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR**, puteți trimite o comandă la adresa - Daniela Gridan, Piața Victoriei nr. 20, Orăştie, jud. Hunedoara sau la telefon 0254 223853, specificând adresa poştală exactă. Veți primi cărțile la adresa indicată şi la veți achita prin ramburs poştal la prețul de 130.000 exemplarul, plus taxele poştale.

ΖΑΜΟΛΞΙΣ
Primus Getarum Legislator,
Academica Dissertatione Luci publicæ restitutus.
Qua simul occasione pluscula ad Antiquitates Sveonum Gothorumque, atque aliarum etiam Gentium spectantia [illegible]
in medium proferuntur.
Autore
CAROLO LUNDIO
UPSALIÆ.
Excudit HENRICUS Keyser [illegible] R. M. & Acad. Typog. Anno [illegible]

Dacă doriți un abonament la

DACIA MAGAZIN

Trimiteți prin mandat poştal suma de 250.000 lei pe adresa Daniela Gridan 2700 Orăştie Piața Victoriei 20. Veți primi începînd cu luna următoare douăsprezece numere ale publicației noastre. Vă rugam să specificați pe mandat adresa poştală corectă la care doriți să primiți revista.

VIZIONAȚI !!!

PROGRAMUL DE TELEVIZIUNE DACIA TV

În fiecare zi de luni de la orele 9 pe canalul 57 Queeens Public Television puteți urmări un program variat şi interesant pentru toate gusturile. Muzică, ştiri din țară şi din comunitatea româno-americană, momente vesele, informații economice şi politice. Puteți intra în legătură directă cu DACIA TV la tel 718 361-6451 sau prin e-mail: stefancelmareorg@aol.com.

Fețele Albe

Vladimir Brilinsky

Indiscutabil, cea mai greu accesibilă aşezare dacică din Munții Şurianului este, probabil, şi cea mai misterioasă şi mai atractivă din punctul de vedere al celor care doresc să cunoască adevărata civilizație dacică. Oamenii locului îi spun cetate, dar istoricii refuză să-i atribuie acest nume. Îi spun mai degrabă locuire, cu toate că ziduri de fortificație şi urmele unui turn de observație există şi astăzi.

Este greu de precizat de unde vine numele de Fețele Albe. Cercetătorii istorici aproape în unanimitate atribuie numele de „fețe" având ca punct de plecare multitudinea de terase care se găsesc răspândite pe întreg versantul în vârful căruia se află locația. Iar „albe" ar veni de la râul care curge la poalele acestui versant. Puțin convingătoare şi cam simplistă această asociere, dat fiind faptul ca eminentul cercetător al zonei Munților Şurianului, dr.Lucia Apolzan emite o altă teorie. Cunoscătoare multidisciplinară a acestei regiuni, cutreierând zeci de ani toate potecile şi gospodăriile risipite între Luncani şi Costeşti Deal, Lucia Apolzan susține că numele de Fețele Albe provine de la legendarele Iele. Oamenii locurilor se tem de ele şi le poartă un respect deosebit. Foarte rar poți auzi pe cineva rostindu-le numele de iele sau vâlve. Eventual în mare şoaptă. Ei le spun cu totul altfel. Alea frumoase", „Frumoasele", „Alea în alb", „Fetele albe" cum le numesc şi astăzi localnicii, pe cele care cîntă aşa de frumos în nopțile de Sânziene, cele care în furia lor nu cruță nimic în cale, cele care înnoadă coamele şi cozile cailor, înnebunindu-i cu şuieratul lor. Şi dacă facem asocierea între „fetele albe" şi accesibilitatea dificilă a acestei zone uşor se poate ajunge la Fețele Albe, denumirea celei mai apropiate aşezări de Sarmisegetusa Regia.

Zid de incinta la Fețele Albe

La cetate se poate ajunge pe mai multe căi. Toate sunt dificile pentru cel neânvățat cu urcuşul. Cea mai scurtă de bătut cu pasul, pare şi cea mai abruptă şi mai dificilă. După ce părăsim Lunca Grădiştii, urmând firul Râului Alb în direcția Sarmisegetusei după trei kilometri ajungem la un pod de piatră. Imediat în stânga se pot observa ruinele unei fundații năpădite de bălării. Este locul numit „La şerpărie" În stînga acestei fundații începe brusc o cărare care urcă în serpentine spre cetate.

La pas bun, cu plămânii plini de aerul curat al Munților Şurianului, până pe culmea versantului se face cam trei sferturi de oră.

Mai domol, dar pe un drum mai lung, se poate ajunge în acelaşi loc urmând drumul forestier ce duce spre Muncel, lăsând în dreapta indicatorul spre Sarmisegetusa. După aproximativ un kilometru pe serpentine se face spre stânga o carare mai lată care duce fără să urce prea mult spre Fețele

Albe. Din păcate drumul nu este încă marcat, dar o dată cu intrarea în drepturi a Administraţiei Parcului Natural Grădiştea Muncelului-Cioclovina se speră ca acest inconvenient să fie rezolvat.

Pe oricare din aceste trasee se pot întâlni numeroase terase care în marea lor majoritate sunt rezultatul amenajărilor pe care localnicii le-au făcut pentru construirea de locuinţe pe versantul abrupt. La descoperirea lor de-a lungul anilor s-a constatat acelaşi stil de construcţie cu tălpi mari de piatră de calcar sau autohtonă, pe care erau ridicaţi pereţi fie din lemn fie din lut bătut, armat cu pari de lemn. Majoritatea acestor construcţii au fost îngropate imediat după descoperire din cauza imposibilităţii conservării lor. Pe culmea versantului se găsesc urme vizibile ale construcţiilor care împânzeau cu mii de ani în urmă aceste locuri şi care, prin multitudinea şi varietatea lor situează aşezarea de la Feţele Albe pe locul al treilea ca mărime după cele de la Sarmisegetusa şi Ceata.

Spre Feţele Albe

Oamenii locului au botezat acest loc „Şesul cu Brânză“, amintind existenţa la începutul secolului trecut a unei stâni în această zonă.

Resturile sanctuarului circular, năpădite de ierburi.

Cert este caracterul civil al acestei aşezări, dar surprinzătoare este existenţa unui sanctuar circular deosebit de interesant chiar dacă nu este prea bine conservat, totuşi vizibil. Urmele de cenuşă găsite în preajma acestui sanctuar indică o impresionantă construcţie din lemn distrusă din cauza incendierii, cel mai probabil în urma primului război daco-roman. De fapt, mai mult ca sigur, deşi nu s-au localizat în perimetrul construcţiilor de pe culmea de la Feţele Albe mai existau cel puţin două sanctuare. Elemente de andezit şi de calcar din demolarea sanctuarelor au fost descoperite la aproximativ 100 de metri în direcţia nord-vest.

Arheologii au estimat că începuturile construirii complexului de construcţii de la Şesul cu Brânză se situează în prima perioadă a secolului I î.e.n., aproximativ în perioada domniei lui Burebista, iar încheierea acestor lucrări coincide cu operaţiunile militare din 106. Între 102 şi 106 au avut loc cele mai multe modificări de la forma iniţială a aşezării, din cauza demolării şi reaşezării materialelor de construcţii de pe o formă civilă pe una militară de apărare.

Din păcate, lipsa acută de fonduri pentru restaurare, dificilul acces spre această aşezare, interesul scăzut arătat de cei în drept faţă de ceea ce înseamnă Feţele Albe, toate acestea la un loc fac din această remarcabilă aşezare, un loc părăginit, sortit uitării. Şi asta în ciuda faptului că în afară de Sarmisegetusa, nici o altă locuire dacică nu demonstrează o complexitate atât de vastă în ceea ce priveşte civilizaţia strămoşilor Daci.

•

IORDANES: UN IZVOR ISTORIC DE IMPORTANȚĂ CAPITALĂ

LA CE SUNT BUNE „GREȘELILE“ ?!...

Prof. Timotei Ursu

Interesat, în primul rând, de referirile la daco-geții lui Deceneu pe care le face Iordanes, așa cum apar acestea în citate reproduse în lucrări de specialitate și de „uz public“, am remarcat diferențe extrem de discordante. S-ar putea ca la prima vedere ele să scape cititorului neavizat. Cum însă e vorba nu numai de premise ale unor concluzii referențiale (inclusiv pentru CERCETAREA PLURIDISCIPLINARĂ, adică modernă) ci și despre evitarea posibilă a unor vulnerabilități care pe drept cuvânt ar putea fi reproșate literaturii istorice românești, bănuiesc că cititorul va înțelege de ce am întreprins nu numai o verificare a traducerii unor pasaje ale „originalului“ pe baza documentului copiat la Madrid, dar și o comparare cu reproduceri ale unor citate - socotite drept „curente“… (În a sa monografie de referință, „GETICA“, publicată în 1926, marele istoric român Vasile Pârvan îl trece binișor cu vederea pe Iordanes, amintindu-l doar în treacăt, drept sursă - împreună cu alte izvoare - a „confuziei“ între geți și traci, cf. op. cit. pg. 25).

Arheologul Hadrian Daicoviciu, autor a două cărți despre daci, cărți cu largă circulație apărute în urmă cu trei-patru decenii, referindu-se la „confuzia“ pe care, pasămite, ar face-o Iordanes între geți și goți, afirma satisfăcut: „Și greșelile sunt, uneori, bune la ceva (…) Științi că unele dintre cele mai importante știri referitoare la Dacii lui Burebista (sic!) se datorează unei greșeli?!…“ (pg. 89-90, DACII, Ed. St., București, 1965). Departe de mine gândul de a contesta utilitatea prezentării ample a datelor arheologice de teren și a câtorva bune referințe istorice în cărțile regretatului arheolog, ca și în remarcabila monografie a „geților“ publicată de Ion Horațiu Crișan (BUREBISTA ȘI EPOCA SA, Ed. Șt. și Enc., București, 1977). Singura obiecție este aceea că, potrivit amprentei impuse cercetărilor geto-dacice de academicianul Constantin Daicoviciu - un mare ziditor de daci… mititei! - și în perfectă consonanță cu… preferințele consilierilor sovietici care cenzurau cultura (inclusiv știința) românească a timpului, imaginea publică a strămoșilor noștri era, mai degrabă, aceea a… locuirii unui mic principat de către un mănunchi de triburi de agricultori și mai ales oieri, viețuind idilic, arhaic și, mai degrabă, nedisciplinat, exact între…- „granițele actuale ale României“, ba chiar „între munții lor“ (…pe-un picior de plai, pe-o gură de rai…) și cu o conducere paralizată de teamă, cocoțată-n vârf de grui, unde bate-n voie zăpada, istoria și lapovița opt luni pe an; dar lor nu le păsa, deoarece prefigurând propria dispariție din istorie, tot voiau ei să ajungă cât mai curând la Zamolxe, nu-i așa?!… (în mintea unora, aceasta fiind o calitate). O astfel de imagine nu supăra, prin urmare, nici pe vecinii de la Vest, nici pe cei de la Est, nici măcar pe cei din Sud, în paradisul est-european și comunist…

Dacă această obiecție pare prea aspră, ardoarea ei este alimentată de faptul că, aflat în mijlocul acestor limite, nu m-am împăcat niciodată cu strânsoarea artificială a unor ipoteze conformiste devenite dogmă (ca de pildă ideea stupidă că nu în excelenta situare strategică și social-economică în care se află așa-zisa „Sarmisegetuza Romană Ulpia Traiana“, pe valea de la poalele Retezatului, s-ar fi situat capitala tradițională a unei etnii care se întindea din actuala Slovacie până dincolo de crestele Carpaților Răsăriteni și, posibil, mai departe: o etnie căreia Romanii i-au plătit tribut și i-au trimis… daruri, inclusiv. Cum nu m-am putut împăca nici cu modestia etalării rezultatelor arheologice reale, de natură să infirme teza sclerotică a „romanizării“ dacilor.

În aceeași ordine de idei trebuie înscrisă, cred, critica utilizării incorecte a unor referințe istorice care se pot constitui în dovezi importante, semnificante, esențiale chiar.

„Istoria“ lui Iordanes mi se pare a fi fost tratată neglijent, în primul rând de către arheologii înșiși, care săpau în siturile dacice și care, cu un plus de atenție și de încredere, ar fi putut afla în acest op un sprijin documentar extrem de util pentru ipoteze mai îndrăznețe.

Sigur, nu se poate ignora efortul salutar al unora dintre aceștí, pe atunci tineri arheologi, când, ieșiți de sub toiagul a-toate-știutor al familiei Daicoviciu, au cercetat și publicat importante studii cu opinii personale (vezi Ion Glodariu și remarcabilele sale descoperiri privind cele mai mari - pe plan european! - cuptoare antice de făurărie, de la Dealul Grădiștei, ori productivele ipoteze „pro-celtice“ pe care s-a străduit să le argumenteze arheologic I.H.Crișan, etc.); demoralizați însă de permanenta lipsă de fonduri

pentru săpături de amploare, elocvente, lipsă transferatăde guvernanţi, cu rânjete în doi peri, şi peste ceea ce ar fi trebuit să fie graniţa de gândire a anului 1989, iată-i pe „tinerii potenţiali“ de odinioară - cândva chiar deschişi ideii cercetărilor pluridiscipinare - reorientându-se astăzi înspre conservatorismul îmbufnat, aducător măcar de un fotoliu prăfuit şi un dram de consideraţie „universitară“, chiar dacă preţul ar fi, acum, acceptarea minciunii de decenii…

LA „MUNTELE SFÂNT AL GEŢILOR"

Să revenim însă la… oile noastre, geto-gothice, nu înainte de a sublinia că primul fragment pe care-l vom reproduce după „originalul“ manuscris Iordanes, reprodus prin tipărire în secolul XV şi aflat la Madrid, se referă, destul de explicit, după cum confirmă studiile pluridisciplinare din ultimele trei decenii, la „Incinta Sacră“ (terasele artificiale IX -XI de la Dealul Grădiştei, munte pe care cercetările de până acum l-au identificat a mai avea circa… 200 terase artificiale, încă neexplorate arheologic!)… Prin coroborarea informaţiilor istorice, confirmate de săpăturile arheologice care n-au găsit nici un fel de alt inventar (respectiv: militar) cu excepţia celui care confirmă că se afla acolo un mare centru cultural, fosta ipoteză a existenţei unei „capitale regale“ pe Dealul Grădiştei cade de la sine. În schimb, după toate probabilităţile, se afla acolo în Munţii Orăştie, o mare confrerie cultural-ştiinţifică (un fel de „Lassa Carpathică“? „Hiperboreică“?!..) - iniţiată şi condusă de Deceneu (Dicineus), pentru care Iordanes, subliniind soliditatea informaţiilor pe care le deţine, are cuvinte de remarcabilă apreciere. Faptul că la Dealul Grădiştei şi în împrejurimi arheologii au pus în valoare un impresionant număr de sanctuare, şi că acestea vădesc particularităţi ale unei practici ştiinţifice cu totul ieşite din comun (citez, de pildă, ca să ne referim doar la o parte din studiile efectuate până acum, Sistemul numeric Geto-Dac, Timotei Ursu,1983, AOS, Bucureşti; sau valoroasele studii succesive de paleo-astrologie aplicate sanctuarelor dacice, ale lui Florin Stănescu), suma cercetărilor pluridisciplinare din ultimele două decenii nu face decât să sprijine ipoteza că ne aflăm în prezenţa legendarului „KOGAION, Muntele Sfânt al Geţilor“.

Pentru a oferi - critic - o dovadă a „neglijenţei“ pe care am acuzat-o în paragrafele anterioare, reproducem întocmai cel mai frecvent… „citat din Iordanes despre Geţi/Goţi“.

Autorul premedieval - ca să utilizăm un limbaj contemporan - se referă tocmai la remarcabilele procupări … multidisciplinare ale învăţăceilor lui Dicineus.

O ultimă recomandare: atenţie în examinarea latinei utilizate de autor! Fragmentul, ca şi întregul „Istoriei“ lui Iordanes, etalează particularităţi ale latinei târzii, „vulgare“, din secolul VI. e.n., de natură să stânjenească traducătorii exersaţi doar în latina „clasică“ (de altfel, aceste stânjeneli se află şi la originea alunecării înspre…traduceri mai libere, neglijente, corectate, atunci când unele pasaje nu se dovedesc deadreptul modificate tendenţios).

DOUĂ PASAJE SEMNIFICATIVE: „69-71“ ŞI „74-75“

69-71 (Fragment din „originalul“ din Madrid). „Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis, Gothi tamen suo regno incolumnes perseverant, quibus hoc erat salubre, aut commodum, aut votivum, ut quicquid Dicineus eorum consiliarius praecepisset, hoc modis omnibus expectendum, hoc utile iudicantes, effectui manciparent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus obedire, & naturale eos habere ingenium, omni pene philosophia eos instruxit: erat enim huius rei magister. Nam Ethicam eos erudivit, ut barbaricos mores ab eis compesceret: Phisicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas, Bellagines nuncapant: Logicam instruens, eos rationis supra caeteras gentes fecit expertes: Practicen ostendens, in bonis actibus conversari suasit: Theoricen demonstrans, signorum duodecim, & per ea planetaru cursus, omnenmq; astronomiam contemplario edocuit, & quomodo lunaris orbis augmentum sustinet, aut patitur detrimentu edixit:solisq; globus igneus quantum terrenum orbem in mensura excedat, ostendit: aut quib, nominibus vel quib. signis in coeli polo vergentes, aut revergentrs (sic!) CCCXLIIII. stelae ab ortu in occasum praecipites ruant,exposuit. Qualis erat rogo, voluntas, ut viri fortissimi, quando ab armis qutriduum usq; vacassent, doctrinis philosophicis imbuebantur? Videres unum coeli positionem, alium herbarum frugumq: explorare naturas; istum lunae commoda incommodaq; illum solis laborem attendere, & qomodo rotatu caeli raptus,retro reduci ad partem occiduam, qui ad orientalem plagam ire festinarit, ratione accepta quiescere. Haec & alia multa Dicineus Gothis sua peritia tradens, mirabilis apud eos invenitur, ut non solum mediocribus, imo & regibus imperaret."

TRADUCERE (Timotei Ursu):

„(Acum) Gaius Tiberius era cel de al treilea domnind peste Romani , totuşi Goţii continuau să trăiască nevătămaţi, altminteri avantajaţi, convenabil şi potrivit dorinţelor lor, datorită faptului că Dicineus, învăţat dătător de sfaturi al lor, le pretindea atâta ascultare, încât acele decizii sănătoase să le dobândească cu folos. De unde văzându-i bravi şi gata a se lega pe de-a întregul de sine şi că, într-adevăr, au isteţime, pe fiecare bărbat (mădular) l-a învăţat filosofia: era cu adevărat, în aceasta, un maestru. Cu adevărat i-a învăţat Etica, încât să-i

înfrâneze din tradițiile lor barbare: predându-le Ştiințele Naturii i-a făcut să trăiască firesc după propriile legi, după cum spun până astăzi scripturile, denumite Bellagine: învățând Logica, prin cunoaştere s-au situat deasupra altor neamuri: arătând(u-le) în Practică (cum anume), i-a sfătuit să trăiască în fapte bune: demonstrând(u-le) Ipotezele, cele douăsprezece semne şi, prin aceasta mişcarea planetară, i-a instruit pe de-a întregul în examinarea astronomică, şi cum suferă o creştere discul lunii sau se înjumătățeşte în descreştere prevăzută; şi (le-a) înfățişat de câte ori discul incandescent al soarelui întrece în mărime suprafața pământului şi (le-a) înfățişat cât se înclină polul ceresc al semnelor sau (se?) înalță cele 346 stele, grăbind de la răsărit la apus. Câtă era dorința de cunoaştere, ca cei mai puternici bărbați cu câte patru zile sub arme fără întrerupere să mai găsească timp pentru a se iniția în învățămintele filosofice? Vei vedea pe unul explorând dispunerea boltei cereşti, altul conformația plantelor şi a roadelor pământului; acesta creşterea şi descreşterea lunii, acela urmărind lucrarea soarelui, şi cum rapida rotire a cerului revine deandoaselea la apus după ce se grăbeşte repezit la răsărit, cunoaşterea înțelegându-i odihna.. Aceasta, şi multe altele din ştiința sa, le-a încredințat Dicineus Goților, în chip minunat, după ce au ajuns împreună, înstăpînindu-se nu numai asupra celor de rând, dar chiar şi asupra regilor."

Acesta este, cum spuneam, un fragment deosebit de important, a cărui reproducere şi, respectiv, traducere corectă dobândeşte valoare referențială pentru istoriografia noastră. S-au operat traduceri, fie în germană (Mommsen) şi engleză (Mierow), fie în română (G. Popa Lisseanu, Vl. Iliescu şi, cel mai recent, în ediția 2001, Fundația „GÂNDIREA", de către profesorul de liceu cu specialitatea limba latină, David Popescu).

Examinând traducerile româneşti şi felul în care fragmentul apare în lucrările mai sus citate (Hadrian Daicoviciu utilizând traducerea G.Popa Lisseanu, I.H. Crişan traducerea lui Vl.Iliescu, iar ediția bilingvă „GÂNDIREA" , cum spuneam, traducerea David Popescu) vom remarca nu numai diferențe cu adevărat minore de traducere, ca de pildă balansare între „istețime", „inteligenți", „deştepți", dar şi abateri mai serioase: „(pe fiecare bărbat, se presupune: intre învățăceii săi) l-a învățat filosofia" - fragmentul devine, la Daicoviciu/ Popa-Lisseanu şi Crişan/Iliescu:

„aproape toate ramurile filosofiei"(?!); la David Popescu traducerea este „...i-a învățat aproape toată filosofia" (!?); evident, se ignoră sensul originalului „omni pene", care nu se referă în text la ce anume a „predat" Dicineus, ci cui, (pe cine), deci: pe învățăceii goți; - şi, în această situație traducerea corectă este: „pe fiecare bărbat (mădular)". Că, apoi, traducătorii Popa-Lisseanu şi Iliescu vor fi apelat la intermediarul englezesc (Mierow) mă îndeamnă s-o cred utilizarea, în locul expresiei „cu adevărat un maestru", a formei comune „un maestru priceput", care pare a nu fi altceva decât translarea englezescului „a skilled master of this subject" (Cr.Cr. Mierow).

„Ethica" din original devine în varianta Daicoviciu „Morala", iar intenția lui Dicineus de „a-i înfrâna din tradițiile lor barbare" devine „dezvățându-i" la H. Daicoviciu şi, respectiv în textul reprodus de I.H.Crişan, „dezbărându-i"; D.Popescu traduce: „le-a domolit obiceiurile barbare". Când originalul precizează că Dicineus - (al cărui nume este consecvent şi nemotivat numit în traducerile amintite drept… Deceneu!) - „…predându-le Ştințele Naturii (i-a făcut pe goți) să trăiască după propriile legi", Ştiințele Naturii devin, în cartea lui Daicoviciu, ca şi într-a lui Crişan, „ ştiințelor fizicii" („fizica" la David Popescu), deşi în Evul Mediu timpuriu termenul latin se referă în mod acuzat la ştiințele naturii în ansamblu şi nu la ceea ce înțelegem noi, astăzi, prin FIZICĂ. Bănuiesc şi aici o preluare arbitrară a traducerii - ambigue! - a lui Mierow: „knowledge of physics".

O altă porțiune a acestui important fragment mi se pare într-o situație şi mai elocventă: „după cum spun până astăzi scripturile numite Bellagine". Acest fragment, care este socotit - din câte ştiu - a fi singura referire documentară privind utilizarea scrisului de către… geți, nu afirmă în realitate, direct, că ar fi vorba de scripturi ale goților/geților! Iar dacă propozițiunea în cauză este… pur şi simplu eliminată în reproducerea lui Hadrian Daicoviciu (probabil deoarece autorul-arheolog era adeptul punctului de vedere că „Dacii" nu utilizau un scris propriu!), în varianta Crişan/ Iliescu ea devine, tendențios: „transcriind aceste legi, ele se păstrează până astăzi sub numele de Bellagines",- ceea ce ne reaminteşte, evident, traducerea „poetică" a lui Mierow, în engleză: „which they posses in written form to this day and call beagines" („pe care ei le au scrise până astăzi şi le spun Bellagines" (!) Suspect de apropiată este traducerea lui D. Popescu: „după legile proprii, pe care până acum le numesc bellagine (sic!), avându-le scrise"… Când - fie şi o singură propozițiune dintr-un document, precum în cazul de față - poate constitui sursa unei serioase dispute ştiințifice, acuratețea vehiculării premisei devine o chestiune de extremă importanță: opiniile personale sau de grup sunt proprietatea persoanelor sau a grupurilor, sub titulatura de ipoteze; fragmentul documentar este însă proprietatea ştiințifică a sursei documentare.

Textul de la Madrid precizează că „deprinderea Logicii" i-a situat pe învățăceii lui Dicineus „…prin cunoaştere, deasupra altor neamuri". Într-un acces de protocronism, H. Daicoviciu acceptă traducerea „superiori celorlalte (toate?!) popoare", ur-

mat la pas de I.H. Crişan. Iar D. Popescu traduce cu hârtoape: „mai dezvoltaţi la minte decât celelalte neamuri".

Când „originalul“ precizează că „…Arătându-le în Practică (cum să procedeze), i-a sfătuit să trăiască în fapte bune“, traducerea adoptată de I.H. Crişan formulează confuz: „dându-le un exemplu practic, i-a îndemnat să…“; D. Popescu nu ezită să traducă „arătându-le importanţa practicii“ (?!).

Merită un plus de atenţie nesiguranţele (sau inexactităţile) de traducere ale fragmentului - foarte semnificant - referitor la… cercetarea astronomică. Se pare că însuşi Iordanes (sau, poate, copistul manuscrisului ajuns spre tipărire?!) ezita asupra proprietăţii termenilor. În original se implică ideea că, prin demonstrarea „Ipotezelor, (forma „Theoricen“ este o coruptelă a lui „theorices“ = „speculaţii, cercetări , ipoteze“), …a celor douăsprezece semne şi prin aceasta mişcarea planetară“ Dicineus i-a instruit pe învăţăceii săi în „…cercetarea astronomică“. Nu poate fi admisă traducerea potrivit căreia el… „le-a demonstrat teoria celor 12 semne ale zodiacului (?!) şi toate secretele astronomice“ , cum apare tradus atât la Daicoviciu cât şi la Crişan. Recunoaştem aci, fâlfâind, aripa lui Mierow („...whole of astronomy“!); D. Popescu traduce, pe cât de comod, pe atât de inexact: „...Iar în domeniul teoretic i-a făcut să cunoască cele 12 semne ale zodiacului (?!) şi contemplând mersul planetelor să stăpânească cunoştinţele astronomice…“ Chiar dacă în aparenţă e vorba de acelaşi subiect, să ne reamintim zicala englezească, precum că tocmai în… detalii se ascunde diavolul!

Iordanes vorbeşte în textul său despre o „creştere şi înjumătăţire a discului Lunii“, fenomen cunoscut, anticipat (anticipabil); şi nicidecum despre orbita Lunii! Nu e deloc tot una ca informaţie, decât pentru un ignorant, că învăţăceii lui Dicineus

IORNANDES

DE GETICÆ GENTIS ORIGINE AC REBVS GESTIS.

MAIORES nostri, ut refert Orosius, totius terræ circulum, Oceani limbo circumseptu, triquetrum statuere, eiusque tres partes, Asiam, Europam, & Africam vocavere. De quo tripartito orbis terrarum spacio innumerabiles pené scriptores extitere, qui non solum urbium locorumve positiones explanant, verum etiam, quod est liquidius, passuum miliariumque demetiuntur quantitatem. Insulas quoque marinis fluctibus intermixtas, tam maiores, quam etiam minores, quas Cycladas, vel Sporadas cognominant, in immenso maris magni pelago sitas, determinant. Oceani verò intransmeabilis ulteriores fines non solum non describere quis aggressus est, verum etiam nec cuiquam licuit transfretare, quia resistente ulva, & ventorum spiramine quiescente, impermeabiles esse sentiuntur, & nulli cogniti, nisi forte, qui eos constituit. Citerior verò eius pelagi ripa, quam diximus, totius mundi circulum in modum coronæ ambiens, fines suos curiosis hominibus, & qui de hac re scribere voluerunt, perquam innotuit, quia & terræ circulus ab incolis possidetur. Et nonnullæ insulæ in eodem mari habitabiles sunt, ut in Orientali plaga & Indico oceano, Hippodes, Iamnesia, sole perustæ, quamvis inhabitabiles, tamen omnino sui spacio in longum latumque extensæ. Taprobanê quoque, in qua exceptis oppidis, vel possessionibus, dicunt munitissimas urbes, decoram Sodaliam, omnino gratissimam Silestantinam, nec non Etheron, licet non ab aliquo scriptore dilucidas, tamen suis possessoribus affatim refertas. Habet in parte occidua idem Oceanus aliquantas insulas,

K 2 & pené

ştiau „de câte ori întrece discul soarelui suprafaţa Pământului“ (în original) cu …„globul de foc al soarelui întrece măsura globului pământesc“ (Daicoviciu); încaltea D. Popescu - nedumerit - „sare“ complet traducerea acestei importante porţiuni, cu deosebită semnificaţie pentru studiul arheo-astronomic aplicat!…

Apoi Iordanes vorbeşte despre „înclinarea polului ceresc al semnelor“ ceea ce - din punct de vedere astronomic - este altceva decât „drumul stelelor de la Apus la Răsărit spre a se apropia sau depărta de polul ceresc“ (Daicoviciu şi Crişan) …

Tot după Mierow, uşor de găsit în orice bibliotecă universitară, mi se pare orientată şi traducerea defectuoasă, tendenţioasă, potrivit căreia învăţăceii lui Dicineus erau mereu în…luptă! Iordanes precizează că instruirea „ştiinţifică“ avea loc într-un timp în care goţii „trăiau nevătămaţi“, deci în vreme de pace. La Daicoviciu şi Crişan, geţii făceau un fel de… curs seral: „când mai aveau puţintel timp liber după lupte“ (la Crişan) şi „..când mai aveau puţin răgaz de războaie“ (Daicoviciu). În fapt, Iordanes dă aci o foarte preţioasă informaţie socială, potrivit căreia toţi aceşti învăţăcei „de parte bărbătească“ (mădulare) petreceau câte „patru zile sub arme“ (ceea ce mult mai plauzibil pare a fi un soi de instrucţie periodică, şi nicidecum război!), în timp de pace! Nu trebuie, de asemenea, să ne scape nuanţa informativă potrivit căreia învăţăceii nu erau strict doar un set de bonzi cultual-culturali ci, totodată, ostaşi virtuali, instruiţi în mânuirea armelor printr-un antrenament periodic.

Descriind „tabloul multidisciplinar“, Iordanes precizează că „unul explorează dispunerea boltei cereşti“. Aceasta, devine „...poziţia cerului“ la Daicoviciu şi Crişan sau, la D. Popescu, „...cum unul cercetează poziţia stelelor pe cer, ALTUL PLANETELE

MICI SAU MARI" (!?), (fragmentul despre… „planete mici sau mari" lipsind total în textul latin al propriei… ediţii bilingve!); de altfel, următoarea „ipostază", cea în care „altul (cercetează) conformaţia plantelor şi a roadelor pământului" este eliminată nonşalant de D. Popescu, chestiune care pune sub semnul întrebării acurateţea generală a „ultimei traduceri"). Porţiunea aceasta apare, la Daicoviciu, drept „proprietăţile ierburilor şi ale arbuştilor" (pesemne, într-o Dacie în care nu creşteau şi copaci?!) în vreme ce textul reprodus de Crişan vorbeşte despre „proprietăţile fructelor"! Doar în aparenţă aceste diferenţe nu sunt importante; şi iată încă un exemplu: când învăţăceii lui Dicineus studiază - în textul lui Iordanes - „lucrarea soarelui", atât Crişan cât şi Daicoviciu, ba şi Popescu, acceptă traducerea eronată, creatoare de confuzii: „eclipsele soarelui". Diferenţa este mare şi de natură să determine confuzii în lanţ; se ştie că, în orizontul antic, anticiparea mai mult sau mai puţin calculată a unor eclipse de soare a făcut obiectul a numeroase referiri, de la admiraţie până la regretul emoţional pentru „magii" care şi-au pierdut capul prevestind eclipse care n-au mai avut loc. E de presupus, fireşte, că şi geţii/goţii eau preocupaţi de acest aspect, iar o serie de date ale studiilor de paleo-arheologie aplicate tulburătoarelor sanctuare de la Dealul Grădiştei (vezi studiile lui Florin Stănescu) pun în valoare acest fapt; dar în textul lui Iordanes nu se face precizarea asupra „eclipselor"!

Un alt pasaj important este cel despărţit - arbitrar! - în două fragmente diferite: *73 şi *74. El vorbeşte despre domnia lui Corillus („rex Gothorum"), care i-a urmat la tron „în Dacia" lui Comosicus. Pentru acest pasaj - aproape ignorat în Daicoviciu sau Crişan - ne vom referi doar la traducerea lui D. Popescu, regretatul profesor de liceu al lui Gabriel Gheorghe, curatorul ediţiei Fundaţiei „GÂNDIREA". Octogenarul profesor s-a înhămat, de unul singur, la o sarcină care ar trebui să constituie materialul de lucru al unui larg colectiv de specialişti şi, anume, a unui colectiv exersat în examinarea unui text redactat în latina vulgară (premedievală). Presat probabil de termenul limită pentru publicarea lucrării, venerabilul dascăl are meritul de a fi reuşit să încheie şi să predea traducerea cu foarte puţin înainte de a deceda; calitatea acestei traduceri, însă, cum se va vedea mai departe, lasă foarte mult de dorit, fie că traucătorul a utilizat un text corupt, fie că graba, caracteristicile şi volumul deosebit al lucrării au depăşit vizibil posibilităţile celui în cauză. Chiar dacă eu însumi, pentru citate cu caracter general, am folosit această traducere orientativ, trebuie avut în vedere, pe de o parte, faptul că ediţia biligvă apărută în 2001 la Fundaţia „GÂNDIREA" este cea mai recentă traducere în limba română a textului lui Iordanes şi riscă să fie considerată drept referenţială; iar, pe de altă parte, că pasaje de mare importanţă ştiinţifică au o traducere - ba chiar o transcriere de denumiri - false, dacă e să le comparăm cu „originalul-Madrid". Se impune ca forurile responsabile la care ne-am referit (Academia Română, Institutul Cultural Român, Ministerul Culturii şi Cultelor) să comande o nouă traducere verificată şi autentificată a acestui text de enormă importanţă pentru istoriografia românească, pornind de la copiile cu cel mai înalt grad de probabilitate, cum este de pildă această „primă tipăritură", uşor a fi identificată la Biblioteca Naţională din Madrid.

Pentru a justifica reţinerile pe care le am privind traucerea lui David Popescu, e suficient să menţionez, de pildă, transcrierea incorectă - în varianta latină, în textul bilingv! - a unor „numiri gote", regi, generali, localităţi, etc. care abundă între *286 şi *308. Astfel, Clarianus (286) devine Helarianus; localitatea Cerropelas devine Cerru (şi) Pellas (287); Beremundi devine Beretmodi (298); Teodati apare drept Theodahadi, iar Hermenfrido devine Herminefredo (299); Martianum devine Margum, iar Petzamin se transformă în Pitzamum(300); Thiodigisila devine Thiudigisglosa (303); Teodati apare drept Theodahadi (310); importantul rege Theodemir este constant transcris drept Thiudimer, etc.

Uneori apar intercalări sau modificări de pasaje, adesea cu supărătoare inadvertenţe (şi mă refer acum doar la textul martor utilizat, cel latin). În textul de la Madrid, pasajul (important!) „Daquibus postumus patris Germani natus est filius, item Germanus…" (314) este transcris: „...De quibus post humatum patris Germani natus est filius idem Germanus…" . În textul de la Madrid ultima propoziţiune (culeasă cu aldine) este „Iornandes de antiquitate actibusque Getarum explicit". Propoziţiunea, de extrem interes documentar, lipseşte cu desăvârşire în textul ediţiei „GÂNDIREA"! Înlocuiri de termeni (probabil socotiţi drept „incorecţi") în textul-martor, modificări ale cazurilor în declinare şi modificări ale topicei, completate de traducere uneori fantezistă, nu fac decât să sublinieze necesitatea unei ample retraduceri.

Revenind la paragraful notat *73-*74, la care m-am mai referit în contexul introducerii, iată transcrierea lui aşa cum apare în textul de la Madrid:

„Decedente vero Dicineo, pene pari veneratione habuere Comosicum, quia nec impar erat solertia. Hic etenim & rex illis, & pontifex ob suam peritiam habebatur, & in sua iustitia populos iudicabat. Et hoc rebus excedente humanis, Corilus rex Gothorum in regnum conscendit, & per XL. annos in Dacia suis gentibus imperavit: Daciam dico antiquam, qua nunc Gepidarii populi possidere noscuntur. Quae patria in conspectu Moesiae trans Danubium corona montium cin-

gitur: duos tantum habens accessus, unum per Bontas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam, quam Daciam appellavere maiores, (quae nunc, ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab oriente Roxolani, ab occasu Tamazites, ab septentrione Sarmatae & Bastarnae, a meridie amnis Danubio fluenta terminant“

În reproducerea primei fraze singura modificare este substituirea formei originale „solertia“ (dibăcie) cu conservativa formă „sollertiae“ (iscusințe). Traducerea D. Popescu este, aparent, aproape de cea publicatăîn 1915, în engleză, de Ch.Ch. Mierow: „După moartea lui Dicineus, ei l-au ținut pe Comosicus în aproape aceeaşi onoare, pentru că el nu era mai prejos în cunoaştere. Pentru înțelepciunea sa a fost declarat preot şi rege al lor şi i-a judecat pe oameni cu deplină integritate“ (Mierrow). Cititorul este invitat să compare cu traducerea D. Popescu: „După moartea lui DECENEU l-au SOCOTIT DEMN DE ACEEAŞI VENERAȚIE pe Comosicus fiindcă era la fel de învățat. Pentru PREGăTIREA lui era socotit şi rege şi PRIM preot şi JUDECăTOR ÎN JUSTIȚIA SUPREMă“ (?!).

Semnalăm că traducătorul român nu numai că socoteşte greşit „pontifex“ (preot) drept „Pontifex Maximus“ (Marele Preot), dar prezintă un tex-martor modificat: înlocuind formula (latină medievală!) „ in sua iustitia populos iudicabat“ care se traduce, credem, „ pe decizia sa (în deciziile sale) mulțimea s-a încrezut“, dar utilizează drept martor o formulă inexactă: „... et in summa iustitia populos iudicabat“ ceea ce îl îndeamnă pe traducător să improvizeze „judecător în justiția supremă“!...

În continuarea traducerii textului de la Madrid: „Şi acum conducerile (de popoare) depăşind cele lumeşti, Corilus rege al Goților s-a înălțat în scaun (la putere) şi pentru 60 de ani i-a condus pe ai săi în Dacia; Dacia spus după tradiția veche, (țară) pe care după cum se ştie o are acum în stăpânire neamul Gepizilor. Care țară văzută dinspre Moesia peste Dunăre, este încinsă de culmile munților: numai două intrări are, unul prin Bontas, celălat prin Tabas“.

Şi acum urmează unul din… numeroasele pasaje discutabile, în care adevărul istoric, aşa cum e transmis de Iordanes, depinde de interpretarea câte unui singur cuvânt! „HANC Gothiam, quam Daciam apellavere maiores (quae nunc, ut diximus, Gepidia dicitur)...“ atârnă de traducerea cu vântului „hanc", inexistent în latină. El este o probabilă transcriere greşită (sau „după ureche“) a adverbului „hinc“ („dintr-o parte“). În acest caz traducerea este: „În părți (în margini?) Gothia, cea numită Dacia de strămoşi (care acum, cum am spus, se numeşte Gepidia) este mărginită la răsărit de Roxolani, la apus de Tamaziți (?), la miazănoapte de Sarmați şi Bastarni, la miazăzi de cursul (apelor) lăbărțate ale Danubiului“.

Importanța informativă a pasajului constă în afirmarea identității teritoriului Gothiei cu Dacia şi cu „actuala“ (sec. VI!) Gepidie. Nici vorbă în acest pasaj, care se referă la conformația contemprană cu Iordanes, despre… iazigi, trib celtic sfărâmat aproape în totalitate de Burebista, cu şase secole mai devreme, şi gonit peste culmile actualei Slovacii.

Cititorul este invitat să compare cele mai sus cu traducerea pasajului în ediția „GÂNDIREA“:

„...Plecând şi acesta (Comosicus, n.n.) din cele omeneşti, a ocupat scaunul de rege al goților Coryllus care a domnit peste poporul său în Dacia timp de 40 de ani (* aceeaşi afirmație inexactă, în raport cu originalul-Madrid, o face şi… Ch.Ch. Mierow; şi, semnificativ, notează numele regelui cu „y“..!). …Vorbesc de Dacia veche, pe care se ştie că în prezent o stăpânesc neamurile gepizilor. Această patrie, aşezată în fața Moesiei peste Dunăre este încinsă cu o coroană de munți cu numai două trecători: una pe la Boutae (?), iar cealaltă pe la Tapae (?!). Goția aceasta, pe care cei vechi au denumit-o Dacia, dar care acum se numeşte Gepidia, precum am spus, era despărțită la răsărit de roxolani, la apus de iazygi (?!), la nord de sarmați şi bastarni, iar la miazăzi era fluviul Dunărea. PE IAZYGI ÎI DESPARTE DE ROXOLANI NUMAI FLUVIUL OLT“ (Dincolo de faptul că se introduce aici abuziv etnonimul Iazigi în locul celui de Tamaziți - poate Tămaşiți, dacă se ia în considerare hidronimul Apa Tămaşului din nordul Ardealului?! - apariția stupefiantă a… râului Olt, în context, se explică doar prin confundarea termenului „alveo fluvii“ - albia fluviului (Madrid) cu… „Aluta fluvio"(!) din martorul pasămite utilizat de David Popescu şi care… semnificativ, tot ALUTA apare la Cr.Cr. Mierow; ca şi transcrierea eronată („sugestivă“?!) a toponimelor „Tapae“ şi „Boutae“!…

Examinarea strict exemplificativă a unor „mici neconcordanțe“ cu… mari urmări de interpretare, efectuată mai sus, nu este decât o pledoarie pentru sensibilizarea, absolut urgentă şi absolut necesară, a forurilor oficiale care pot comanda o reexaminare comparativă şi o traducere fidelă a originalului, în acest caz: a unui document istoric cu incalculabilă valoare pentru istoriografia românească. Comanda n-ar putea fi realizată de o singură persoană, cel puțin nu „în timp util", utilizarea unui colectiv devenind o imperioasă necesitate.

În ce mă priveşte, posedând copia variantei-Madrid (pe care am încredințat-o, în copie electronică, preşedintelui Societății DACIA REVIVAL de la New York, dl. dr. Napoleon Săvescu), țin la dispoziția forurilor oficiale interesate de acest document materialul copiat în urmă cu două decenii.

•

O CRONICĂ A POPORULUI DAC PE PLĂCUȚE DE PLUMB

Despre originea şi istoria plăcuţelor de plumb se ştiu prea puţine lucruri. În cel mai bun caz există controverse susţinute de diferiţi istorici care le-au dat atenţie de-alungul timpului. Până la aflarea adevărului legat de aceste plăcuţe, traducerea, interpretarea sau tălmăcirea lor este un lucru care interesează mai mult. În premieră, inginerul Dan Romalo, după o muncă asiduuă de zeci de ani publică un volum intitulat „Cronică Apocrifă pe plăci de plumb“, apărut la editura Arvin Press în 2003, volum în care prezintă traducerea plăcuţelor odată cu clasificarea acestora. În luna mai 2004 la Academia Română, Drd.Aurora Petan susţine o comunicare publică în care face o istorie a plăcuţelor, anunţând începerea unui studiu sistematic aplecat asupra acestora.La congresul de dacologie din luna iunie, reputatul lingvist Adrian Bucurescu ,autor printre altele al volumelor „Dacia Secretă“ şi „Dacia Magică“ prezintă în plenul lucrărilor traducerea a două dintre aceste plăcuţe. Continuând cu consecvenţă, în acest număr Dacia Magazin continuă publicarea traducerilor în tălmăcirea lui Adrian Bucurescu. Toate aceste traduceri vor fi reunite în volumul „Tainele tabliţelor de la Sinaia“, în curs de apariţie la editura Arhetip.

DACIA MAGAZIN

TĂBLIȚELE DE PLUMB DE LA SINAIA

Adrian Bucurescu

Întoarcerea Celor Doi Zei

ON POYRIM
SETO
MESOON
MEGAL CENEO
SINOM
ZOAYO!
OLGEN
TASOIE
DOYE
SAVELO
OYHIE
VORM OROTON
PAN.
O NOSO
COTO
SOPEZIEO
PATRIDO
DAVO GETO.
*
COT PASLOE
GENEO
O HRAP
SARMY GETOYZO!
DYEO
ZAVELIO
O SONGEO
TRONO
GOHOSI.
EHO BOEROVYSTO
O AMO
SEOT ZI
POFILO
ASO
MAGINO.

Traducerea:

Să înfrânăm pofta de mâncare! După cină, să dormim până la ziuă!

Sfinţii Magnifici, Cei Doi Savelo, S-au ivit în vremea domnului Oroton.

Cei Prea Curaţi au fost supuşii putreziciunilor din Ţara Geţilor.

//Cine conduce neamul să fie ales de Sfatul Vitejilor!

Cei doi Savelo Se vor întoarce la cei sărmani.

Eu, Buerovisto, am fost ales, şi cu poporul m-am identificat.

Lexic:

ON POYRIM – „să înfrânăm; să oprim“. Cf. rom. **a opri**; **frâu**; **baier**.

SETO – „pofta“. Cf. rom. **sete**.

MESOON – „de mâncare“. Cf. rom. **masă**; **magiun**; **a măcina**; măcinici.

MEGAL – „după; peste; a creşte; a înălţa; a perfecţiona“. Cf. rom. **măgură; măcar; măgar; mugure; a măguli; a migăli**.

CENEO – „cină“.

SINOM – „să dormim“. Cf. rom. **somn**.

ZOAYO – „(până) în zori; (până) se luminează“. Cf. rom. **ziuă**; **zai**.

OLGEN – „sfinţii“. Cf. sued. **helgon** „sfânt“; ARGINA – cetate în Dacia.

TA-SOIE – „magnifici; foarte mari; de neam“. Cf. rom. **de soi**; **des**; TASIOS – martir creştin de la începutul secolului al IV-lea, la Axiopolis.

DOYE – „cei doi“.

SAVELO – „Savelo; Cei Frumoşi“. Cf. lat. **bellus** „drăguţ“.

OYHIE – „s-au ivit; au apărut; s-au văzut“. Cf. rom. **ochi**; **a ochi**.

VORM – „(în) vremea“.

OROTON – „Oroton; Irod; urâtul; răul; nebunul“. Cf. rom. **urâtanie**.

PAN – „domnului“. Cf. sl. **pan** „domn“; rom. **ban**.

O NOSO – „cei curaţi“. Cf. alb. **nuse** „mireasă“; rom. **naş**.

COTO – „prea“. Cf. rom. **cât**.

SOPEZIEO – „(au fost) supuşii; s-au supus“.

PATRIDO – „putreziciunilor; decăzuţilor“. Cf. lat. **putridus** „putred; în descompunere; veşted; fleşcăit“; rom. **putred**.

DAVO GETO – „din Ţara Geţilor“.

COT – „cine“. Cf. rus. **kto** „cine“; rom. **cât**.

PASLOE – „conduce“. Cf. rom. **vâslă**.

GENEO – „neamul“. Cf. lat. **gens** „neam; familie; popor“.

O HRAP – „să fie ales; să se aleagă; să se cearnă“. Cf. lat. **cribro** „a cerne; a trece prin ciur“; cribrum „ciur; sită“; rom. **grapă**; **hrib**.

SARMY GETOYZO – „de Sfatul Vitejilor“.

DYEO ZAVELIO – „doi Savelo“.

O SONGEO – „cei vrednici; cei puternici“. Cf. rom. **sânge**; **şuncă**.

TRONO – „se vor întoarce“. Cf. rom. **a (se) înturna**.

GOHOSI – „la cei sărmani; la cei fripţi; la prăpădiţi; la amărâţi“. Cf. rom. **jegoşi**; **gogoaşă**.

EHO – „eu“. Cf. lat. **ego** „eu“.

BOEROVYSTO – „Boerovisto“.

O AMO – „am fost“. Cf. rom. am.

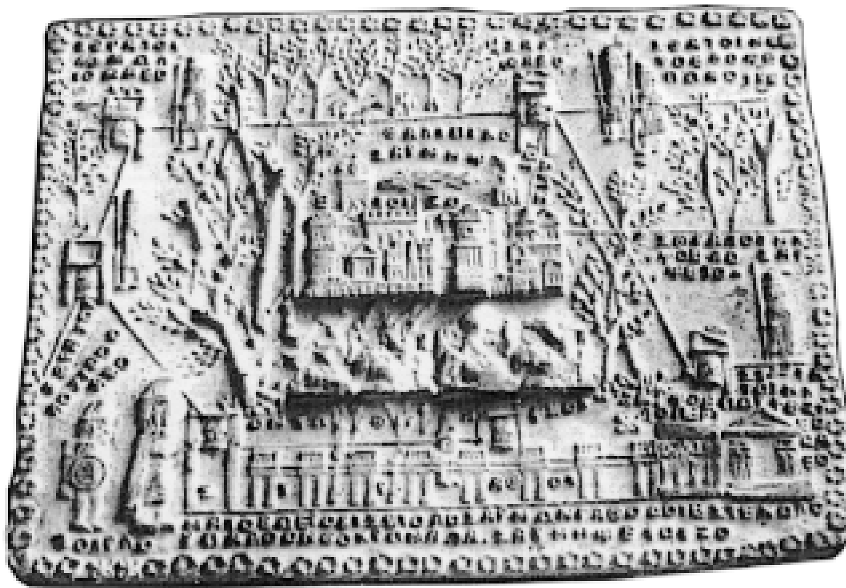
SEOT – „ales; cernut; însemnat“. Cf. rom. **sită**; **ciut**; **ciută**.

ZI POFILO – „şi cu poporul“.

ASO – „m-am“. Cf. rom. **(eu) aş.**

MAGINO – „identificat; asemănat“. Cf. lat. **imago**, **imaginis** „chip; reprezentare plastică; portret, statuie, imagine, aparenţă“. Cf. rom. **a amuşina.**

Peregrini din Moldova la So Ratoin

SORNYOY
LO MOLYO-DAVO
CENCIO
IONER STA
TOINO
GEOVT ON APO
NOISO.
TALIPINO
SARMI GETOYZO.
AM ZIOG SO RATOIN
LY GEOVDO
POPEOY
SARNI GETOYZO.
ONYO
CEONCIOI
HIPIOHU SY FRATOY.
Y FRATOY
LOMAR DAVO.
MATO
BOEROVISETO
AO SARNON GATO
DOEV STENO
LO SOIRLO Y OCLO
ONTO
CRONA LA SARMI
GETOYSO.

Traducerea:

S-au ales din Moldova cinci tineri să stea de vorbă cu prinţii de la Apa Divină. Au urcat la Sfatul Vitejilor, la Copiii din So Ratoin, la Prinţii cei Minunaţi din Ceata Vitejilor. Cei cinci cavaleri şi Fraţii. Ci Fraţii au luminat ţara.

Marelui Boerovisto i-au făgăduit Cei Doi Perfecţi să-l susţină la ananghie şi să vegheze când va fi încoronat de Adunarea Vitejilor.

Lexic:

SORNYOY – „s-au ales; s-au vorbit; s-au înţeles“. Cf. lat. **sermo** „conversaţie; discuţie; vorbire“; alb. **zurnaja** „surlă“; rom. a cerne; a zornăi; SORNON – localitate în Dacia.

LO MOLYO-DAVO – „din Moldova; din Ţara de Sus. Cf. rom. **mal**; **molid**; **molitvă**.

CENCIO – „cinci“.

IONER – „tineri“. Cf. lat. **iunior** „mai tânăr“; rom. **ianuarie**.

STA – „să stea“.

TOINO – „de vorbă“. Cf. rom. **a tăinui** (reg.) „a vorbi“.

GEOVT – „(cu) prinţii; primii“. Cf. rom. **început**; alb. **qift** „şoim negru“

ON APO – „de la apa“.

NOISO – „divină; prea curată“. Cf. rom. naş; **neaoş**; alb. **nuse** „noră; mireasă“; NAISSUS – oraş în Moesia Inferior.

TALIPINO – „au urcat“. Cf. rom. **tulpină**.

SARNI – variantă pentru SARMI – „la sfatul“. Cf. SORNYOY.

GETOYZO – „vitejilor; oştenilor“. Cf. rom. **cetaş**.

AM ZIOG – „la copiii“. Cf. alb. **zog** „pui“; rom. **Azuga**.

SO RATOIN – „din So Ratoin; de la Cei Luminoşi; de la Cei Luminaţi“. Cf. lat. **ratio**, **rationis** „raţiune; judecată; inteligentă“. De la SO RATOIN provine actualul nume al satului Sărăţeni, unde S-au născut Gemenii Divini.

LY GEOVDO – „la prinţii“. Cf. GEOFT.

POPEOY – „cei minunaţi; sfinţi“. Cf. rom. popă.

SARMI GETOYZO – „(din) ceata vitejilor; din adunarea războinicilor; la sfatul Geţilor“.

ONYO – „cei“. Cf. rom. **unii**.

CEONCIOI – „cinci“.

HIPIOHU – „cavaleri; călăreţi; pe cai“. Cf. gr. **hippos** „cal“.

SY FRATOY – „Şi fraţii“. Cf. FRATERIA – localitate în Dacia.

Y FRATOY – „ci fraţii“.

LOMAR – „au luminat“. Cf. rom. **lamură**; **a lămuri**.

DAVO – „ţara; pământul“. Cf. alb. **tokë**; **dhe** „pământ“.

MATO – „marelui“. Cf. alb. **i madh** „mare“.

BOEROVISETO – „Boerovisto“.

AO SARNON – „I-au făgăduit; I-au vorbit“. Cf. SORNYOY.

GATO – „perfecţi; isprăviţi“. Cf. rom. **a găta**; **gata**.

DOEV – „doi“.

S-TENO – „(să-l) susţină“.

LO SOIRLO – „la ananghie; la rău; la război“. Cf. rom. **zurliu**; **surlă**.

Y OCLO – „şi să vegheze“. Cf. rom. **ochi**.

ONTO – „când“. Cf. rom. **unde**.

CRON – „(va fi) încoronat“.

LA SARMI GETOYSO – „de Adunarea Vitejilor; de Sfatul Geţilor“.

Pagini memorabile din istoria geto-dacilor

Regatul geto-dac condus de Dromihete

Conf.dr. G. D. Iscru

Primele mari războaie ale geţilor după moartea lui Alexandru cel Mare (323 î.Hs.), între diahonii care i-au moştenit imperiul, Lysimah, guvernatorul şi apoi regele Traciei (323-281 î.Hs.), un general capabil şi ambiţios, face din regatul său cea mai importantă forţă a timpului în Peninsula Balcanică. Reuşeşte să-şi întindă hotarele până la Dunăre, în nord, înglobând teritoriile geto-dacilor şi ale altor „traci" de la nord de Balcani şi supunând coloniile greceşti de pe ţărmul vestic al Pontului. În vremea respectivă, geto-dacii se aflau într-un proces de reunire a unor regate mai mici într-o formaţiune statală care să cuprindă teritoriile lor din stânga şi din dreapta Dunării. Dar înaintarea spre nord a regatului trac a scos din cadrul acestui proces teritoriile lor din dreapta Dunării. Pericolul ce venea dinspre sud i-a determinat pe geto-daci să participe la răscoala generală iniţiată de oraşul Callatis împotriva lui Lysimah în anul 313 î.Hs. Ulterior, ei au încercat să reia efortul de reunire a teritoriilor greceşti, pentru a întări rezistenţa împotriva regatului Traciei.

Întărit şi mai mult după victoria de la Ipsos (301 î.Hs.), în Asia Ionică, Lysimah iniţiază o nouă campanie la Dunăre, în anul 300/299 î.Hs., de data aceasta împotriva geto-dacilor din nordul fluviului, ca odinioară Alexandru Macedon, pentru ca, biruindu-i pe aceştia – considera el -, să-şi consolideze autoritatea în sudul Dunării, ca şi asupra coloniilor greceşti. După opinia istoricului Iosif Constantin Drăgan, în această primă expediţie, Lysimah l-a trimis pe fiul său Agathocles. Nu este exclus să fi fost amândoi, Agathocles „ucenicind" pe lângă tatăl său.

Dromihete (Dromichaites) conducea atunci, la nordul Dunării, o puternică formaţiune, un *regat* în toată puterea cuvântului, putând să-i opună ambiţiosului rege trac o armată mai mare decât a sa, şi încă formată din „bărbaţi foarte pricepuţi în războaie" (Pausania, 1, 9, 7 – cf. 112/I, 619).

Geto-dacii lui Dromihete, prin tradiţia „pământului pârjolit" şi de apărare activă, au reuşit să diminueze substanţial forţa combativă a armatei lui Lysimah. Regele trac însuşi „ajunse într-o primejdie cât se poate de mare şi reuşi să scape cu fuga", în timp ce „fiul său Agathocles, care-l sprijinea atunci în luptă pentru prima oară, fu luat prizonier de către geţi" (*ibidem*). Lysimah a mai revenit la Dunăre, cu oaste, în „replică", dar a fost înfrânt, astfel încât, în anul 297 î.Hs., silit şi de alte lupte declanşate în sud, a trebuit să încheie pace cu Dromihete. Agathocles, tratat cu omenie diplomatică în cei 2-3 ani de prizonierat la geţi, a fost eliberat, iar Lysimah a restituit geto-dacilor teritoriile din dreapta Dunării, ocupate anterior.

Peste 5 ani, într-o a *treia campanie* împotriva geto-dacilor lui Dromihete, Lysimah vine cu o armată impresionantă, de 100.000 de oameni. Era un moment greu, şi sacrificiile geto-dacilor – care l-au întâmpinat pe puternicul rege cu aceeaşi tactică tradiţională – vor fi fost mult mai mari, dar au reuşit să-i aducă marea armată într-o situaţie critică. „Armata lui Lysimah – scrie Diodor din Sicilia (XXI/12, I-cf.112/I, 197) – era chinuită de foame. Prietenii îl sfătuiau pe rege să scape cum va putea şi să-şi mute gândul că oastea lui l-ar putea salva". Regele a rămas însă în mijlocul armatei, pe care, păstrând continuu iniţiativa, Dromihete a atacat-o la momentul potrivit şi a capturat-o, împreună cu regele trac. Avea ce regreta ambiţiosul rege! „Învins în Tracia de către Dromihete şi silit să se predea împreună cu toată oştirea, din pricina setei – scrie Plutarh -, după ce bău apă şi ajunse sclav, Lysimah spuse: «O zeilor, pentru cât de mică desfătare m-am făcut rob, din rege ce eram» – (15/77 şi 112/I, 463).

După meritata „corecţie" militară „oferită" trufaşului rege pe câmpul de luptă, Dromihete, omul politic înţelept, I-a „oferit" ulterior cunoscuta lecţie de morală, modestie şi generozitate – masa bogată, cu vase preţioase, faţa de masă modestă şi din vase de lut a geto-dacilor -, „tălmăcită" pe loc de însuşi Dromihete, care a încheiat dojenitor cu un avertisment pe care îl vom regăsi la urmaşii geto-dacilor, la români, în momente similare: „De ce te-ai silit, împotriva firii, să-ţi duci oştenii pe nişte meleaguri în care orice oaste străină nu poate afla scăpare sub cerul liber?",(Diodor, XXI/12,6 –cf. 112/I, 197-199). Iar alor săi, care cereau să-l judece ei şi să-l pedepsească pe trufaşul rege şi pe ceilalţi prizonieri, înţeleptul Dromihete le-a oferit nu autoritatea despotului ci argumentul bine chibzuit, cu care i-a câştigat, anume că „este mai bine să-l cruţi pe bărbatul acesta"; şi pe ceilalţi, desigur. „Dacă l-ar fi omorât pe Lysimah, alţi regi au să-i ia domnia şi se prea poate ca regii aceştia să fie mult mai de temut decât înaintaşul lor. Dar cruţându-l pe Lysimah – a continuat Dromihete -, acesta, cum i se cuvine, are să se arate recunoscător tracilor (geto-dacilor, n.n.), care i-au dăruit viaţa. Iar locurile întărite, aflate mai înainte vreme în stăpânirea tracilor, ei le vor dobândi înapoi fără nici o primejdie" (Diodor, XXI/12,3 – cf. 112/I, 197).

Întradevăr, urmând această gândire şi conduită politică, geto-dacii au câştigat incomparabil mai mult: teritoriile din dreapta Dunării, inclusiv aşezările întărite, pacea în viitor – şi totul a fost „pecetluit" prin căsătoria lui Dromihete cu fiica

lui Lysimah. Eliberat, Lysimah şi-a ţinut cuvântul, mai ales că ulterior a fost atras în alte complicaţii militare şi politice, în sud şi în Asia Mică, în cursul cărora a fost înfrânt şi ucis (281 î.Hs.).

Niciodată regatul macedonenilor, cu o oaste atât de mare – Alexandru pornise în Orient cu 30.000 de oameni! – n-a suferit o înfrângere atât de mare (6/248).

De la Dromihete la Burebista

Geto-dacii au fost, ulterior, puternic încercaţi, mai ales de marea invazie a celţilor, care la începutul sec. al IV-lea (387 î.Hs.) prădase cumplit Roma, după care, în a doua jumătate a acestui veac, şi-au îndreptat incursiunile spre Răsărit. La începutul secolului III î.Hs. expansiunea lor a atins punctul culminant, celţii reuşind să invadeze sau să afecteze prin invazia lor un teritoriu întins, de la Atlantic până în Asia Mică.

Ca peste tot, invazia celţilor a avut şi pe teritoriul geto-dac un caracter devastator. Izvoarele scrise se mai ocupă de geto-daci foarte puţin, atenţia fiindu-le atrasă de invazia celţilor, de consecinţele ei pentru lumea greacă.

Dacă urmărim însă atent – pe baza descoperirilor arheologice – pătrunderile efective ale celţilor în teritoriul geto-dac (au pătruns în câteva zone deschise, de câmpie şi podiş, pe văi de râuri, pe Criş, pe Mureş, ca şi pe Dunăre, puţin însă în teritoriul intracarpatic), rezultă că geto-dacii, rezistând în regatele lor, şi-au apărat cu îndârjire teritoriul timp de aproape un secol, în partea de N-V, V şi S-V, în faţa celei mai mari invazii a timpului. Iar către sfârşitul secolului II î.Hs. geto-dacii au început să lichideze enclavele celtice din spaţiul intracarpatic. A mai fost necesară aproape jumătate de veac până la zdrobirea formaţiunilor celtice care continuau să ameninţe spaţiul geto-dac, zdrobirea şi alungarea celţilor fiind una din cele mai mari izbânzi ale acestor strămoşi ai noştri, uniţi sub conducerea lui Burebista.

Raporturile geto-dacilor cu celţii n-au fost numai războinice, ci au fost şi raporturi între două mari civilizaţii înrudite, cu influenţe reciproce.

Spre sud-est, spaţiul daco-getic de la Dunăre la Mare a fost afectat – către sfârşitul secolului III î.Hs. şi în tot secolul următor – de pătrunderea sciţilor în părţile Dobrogei învinşi şi dislocaţi din stepele nord-pontice de către regatul Bosporan şi de presiunea unor popoare migratoare. Este, aceasta, teza consacrată în lucrările de specialitate de până acum. Sub o rezervă – adăugam noi: dacă, revăzând documentaţia, se va dovedi că sciţii au existat cu adevărat, ca entitate diferită de geţi şi masageţi. Ştim că Darius I n-a întâlnit, în 514 î.Hs. „picior de scit" în Nordul Mării Negre.

Necesitatea de a se apăra în faţa invaziei scitice, dar mai ales aceea de a nu cădea sub controlul regatului elenistic al Traciei, după moartea lui Lysimah mai ales (281 î.Hs.), a deschis un capitol nou în raporturile coloniilor greceşti de pe ţărmul vestic al Mării Negre cu geto-dacii, aceste raporturi concretizându-se, cum am arătat, când în colaborare politică, când în instituirea unei protecţii a geto-dacilor asupra coloniilor greceşti. În acest context este amintit, într-o inscripţie, regele **Zalmodegikos**, apoi un *alt rege geto-dac* din stânga Dunării, poate din Câmpia Română, **Rhemaxos**, care a ajutat Histria să respingă un atac al regatului elenistic al Traciei.

La est de Carpaţi, regatele geto-dacilor, lovite mult timp de sciţi – dacă aceştia au existat cu adevărat şi nu este vorba despre o luptă pentru unificare/supremaţie între formaţiuni politice chiar ale geţilor! -, dar şi întărite prin îndelungata lor rezistenţă în faţa atacurilor în secolele II-I Î.Hs., s-au confruntat cu bastarnii, care, veniţi dinspre Vistula, au reuşit să ocupe o parte a teritoriului geto-dac din această zonă. În astfel de împrejurări se va fi dezvoltat în Carpaţii orientali, în zona Muntelui Ceahlău, un puternic centru politic-militar şi spiritual (v. prof.univ.dr. N. Ţicleanu şi cercetător ştiinţific Maria Crişan, 43a/7-9). Ca şi în vremea invaziei celţilor, înfrânţi într-o primă confruntare cu bastarnii – fapt pentru care au fost supuşi la un tratament umilitor de către regele lor Oroles -, oştenii geto-daci şi-au revenit şi bastarnii n-au reuşit să penetreze, spre vest, arcul carpatic, şi nici să depăşească, spre sud, linia Piatra-Neamţ – Roman – Crasna (jud. Vaslui) – Tiraspol, ei localizându-se în zona deschisă dintre Siret şi Nistru, până când, sub marele rege Burebista, geto-dacii i-au zdrobit şi pericolul bastarnilor, practic, a încetat. Ulterior, bastarnii au găsit un *modus vivendi* cu geto-dacii, uneori unindu-se împotriva romanilor.

După izvoarele arheologice şi scrise, de o parte şi de alta a Carpaţilor răsăriteni se conturează puternica formaţiune politică – *un regat!* – a carpilor (carpiani/karpodakoi, numiţi de Ptolomeu *arpioi*, având în posesia lor un oraş, Arpispolis) (43a/15-16 şi 105), în timp ce denumirea iniţială a Basarabiei (partea de sud a Moldovei dintre Prut şi Nistru: Besarabia) ne face să presupunem extinderea, aici, a besiilor din Balcani, alcătuindu-şi o formaţiune politică (şi astfel, respectiva denumire ar veni de la aceştia, nu de la Basarabii întemeietori ai Ţării Româneşti; v. şi 42a/17). Mai menţionăm un regat al costobocilor/cistobocilor, în nordul Moldovei, între Carpaţii răsăriteni şi Borystene/Nipru (43a/106). Cu aceste regate dacice vor avea „de furcă" romanii, atât în timpul cât au ocupat o parte a Daciei nord-Dunărene cât şi după 271/274.

În toată această perioadă, de la Dromihete la Burebista, regatele geto-dacilor au dus o luptă dârză pentru apărarea teritoriului lor, apoi pentru alungarea invadatorilor străini. Cicero (106-43) atrăgea atenţia romanilor asupra pericolului reprezentat de geţi (43a/10). Dacă regatele ce se pot contura în spaţiul geto-dac au putut rezista, separat sau în colaborare, până în secolul I î.Hs., apariţia dinspre sud a celui mai redutabil pericol, Statul roman, le-a pus probleme deosebite, unitatea lor politică devenind, din acest punct de vedere, obligatorie. De altfel, dezvoltarea generală o făcea posibilă.

GETO – DACII

POPOR DE REFERINȚĂ AL CIVILIZAȚIILOR ANTICE

Prof.Dr. VIORICA ENĂCHIUC

Creşterea productivităţii muncii ca urmare a dezvoltării forţelor de producţie şi confecţionarea uneltelor şi armelor din metal, mai întâi din aramă la nivelul epocii neolitice şi apoi din bronz, precum şi generalizarea metalurgiei bronzului, în cea de-a doua epocă a bronzului au dus în cele din urmă la apariţia plusprodusului şi implicit la diferenţierea socială între membrii societăţii tribale. Descoperirea depozitelor de unelte de bronz datate la sfârşitul epocii bronzului şi începutul hallstattului, printre care amintim pe cele de la Mileni, Uriul-Domăneşti, Uioara-Spălnaca, Moigrad-Tăuteu, Fizesul Gherlei, Drajna de Jos etc., care conţin de la 6-7 la 240 piese fiecare, demonstrează că această diferenţiere s-a efectuat în raport cu priceperea şi poziţia socială în cadrul societăţii umane a individului. Anumite mişcări de populaţii exemplificate prin înaintarea purtătorilor culturii Noua dinspre teritoriul de nord-est al Daciei spre sud şi sud-vest, precum şi mişcarea purtătorilor de morminte tumulare dinspre centrul Europei spre sud-est şi mişcarea populaţiilor mari au determinat pe geto-daci să-şi ascundă depozitele amintite şi să-şi ridice cetăţi întărite cu şanţ şi val. Probabil că încă de la acestă dată prizonierii erau transformaţi în sclavi şi puşi să muncească în mine şi la construcţia cetăţilor.

Ca forţă de muncă, omul reprezenta o valoare, aşa cum o demonstrează anumite texte antice. Astfel, în vechea Asirie, o sclavă valora 16 secheli (adică 50 grame de argint) şi o pereche 48 secheli (150 grame argint); în Iliada aflăm că Ahile considera că **un trepied de aramă** valora **12 tauri** sau **trei sclave** meştere la lucrul de mâna. Rezultă că metalul devine etalon pentru toate produsele muncii şi al forţei de muncă (a sclavilor).

De o mare importanţă socială a fost însă inventarea, mai întâi a lingourilor de metal şi apoi, pentru prima dată în Lydia, a monedei, după secolul VII î.e.n. Moneda, având un caracter anonim şi general, a făcut posibilă concentrarea de bunuri materiale, mai ales în mâinile aristrocraţiei tribale care, începând cu a doua epocă a fierului, se distanţează tot mai mult de masa comunităţii, atât din punct de vedere material cât şi social.

Întemeierea de colonii greceşti pe malul Pontului Euxin şi al Helespontului, încă din secolul al VII-lea î.e.n. şi mai ales formarea Ligii de la Delos, în fruntea căreia se situa Atena, după cel de al II-lea război cu perşii (480-479 î.e.n.) au dus la consolidarea producţiei marfă în cadrul economiei geto-dacilor, fapt pentru care era necesară o organizare social-economică adecvată, având în vedere atât transformările survenite în viaţa socială a comunităţilor ca urmare a consolidării plusprodusului, cât şi faptul că schimburile comerciale nu se făceau la întâmplare, ci în mod organizat. Astfel, Demostene (384-322 î.e.n.) afirmă că dinspre Pont este adusă cea mai mare cantitate de grâu, iar cu alt prilej consemnează că „se transportă în Pont vin din ţinuturile de lângă noi, din Peparethos, din Cos… din Tasos şi din Mende; iar din Pont se aduc alte mărfuri“. Polibiu (200-118 î.e.n.) afirmă că „în privinţa celor necesare vieţii, ţinuturile pontice ne dau vite şi sclavi, în număr foarte mare şi de o calitate mărturisită de toţi ca excelentă; dintre articolele de lux ne procură din belşug miere, ceară, peşte sărat… cu grâu facem un schimb reciproc.“ (Istorii IV, 38, 4).

Creşterea nivelului de dezvoltare a forţelor de producţie a determinat accentuarea separării meşteşugurilor de agricultură şi desprinderea din rândul meşteşugarilor a negustorilor. Aceasta a avut drept consecinţă construirea de cetăţi geto-dacice cu zid de piatră încă din sec. IV î.e.n., aşa cum ne demonstrează descoperirile şi cercetările arheologice asupra cetăţii Drubetis (Baloteşti – jud. Mehedinţi) şi Sornum (la sud-est de Moldoveanu, jud. Argeş), care sunt atât centre comerciale şi meşteşugăreşti, cât şi reşedinţă pentru conducător. În centrul cetăţii de la Baloteşti, vechea Drubetis, s-a descoperit un mare atelier de prelucrare a obiectelor din fier şi aur, iar cuptoarele de redus minereul de fier care serveau pe meşteşugarii din cetate se aflau la 15 km, în actuala comună Cireşu. Un oraş fortificat în apropierea Dunării a fost dărâmat de Alexandru cel Mare şi armata sa pe la 355 î.e.n., când au trecut fluviul să pedepsească pe geţii ce ajutaseră pe tribalii care-i erau potrivnici. Pentru schimb, s-au folosit în sec. VII-V î.e.n. ca valoare monetară săgeţi de bronz de diferite greutăţi în funcţie de plumbul pe care-l introduceau în manşon. Începând cu sec. V î.e.n. şi mai ales în sec. IV î.e.n., pătrund pe teritoriul Daciei monedele oraşelor greceşti sau macedonene. Faptul că primele descoperiri de monedă geto-dacică s-au consemnat în sec. IV î.e.n. ar putea demonstra începutul baterii de monedă proprie. Consider că emisiunile monetare pot fi contemporane cu cele tracice şi macedonene, iar tezauriza-

rea lor spre sfârşitul sec. IV î.e.n. pune în evidenţă existenţa unui proces de acumulare de bogăţii a indivizilor comunităţii umane care le asigură, în primul rând, o independenţă faţă de rest şi o accentuare culminantă a diferenţierii de avere şi apariţia claselor sociale care conduc implicit la o organizare statală, fapt ce îndreptăţeşte pe contemporanii greci să numească pe conducători cu titlul de rege, spre deosebire de unii specialişti contemporani nouă, care în loc să coroboreze datele arheologice cu cele istoriografice şi lingvistice pentru a da o rezolvare unor probleme legate de organizarea social-economică a geto-dacilor, îi numesc „regişori". Diodor din Sicilia, referindu-se la Sitalces, regele odrişilor între anii 440-424 î.e.n., consemnează că acesta avea **mare grijă de veniturile statului**, ceea ce presupune că la acea dată veniturile statului erau separate de ale conducătorilor şi că acestea se puteau constitui numai cu participarea directă a odrişilor şi din tributurile care se încasau de la oraşele greceşti, care se ridicau la 400 talanţi. Pornind de la această ştire şi luând în discuţie relatările lui Criton (GETICILE) referitoare la organizarea dacilor în timpul lui Decebal, aflăm că cei ce muncesc pământul cu boii se numesc BOOTIAIS, cei care pasc vitele se numesc ENEMEMENON; de asemenea, aflăm că unii erau puşi peste cei ce muncesc cu vitele, iar alţii, din jurul regelui, erau rânduiţi să îngrijească de fortificaţii. Aceştia din urmă nu erau decât funcţionarii unei organizări statale care aveau ca misiune strângerea de impozite şi intrarea în posesie a producţiei marfă generată de obştile săteşti, care nu aveau pământul hotărnicit, fapt consemnat şi de Horaţiu (Ode, III, 24; 12).

Aceste ştiri, coroborate pe o perioadă mare (440 î.e.n.-sec. I e.n.) demonstrează în primul rând că din timpul lui rex Histrinarum avem pe teritoriul Daciei cel puţin patru state cu o bază economică a unei societăţi sclavagiste în care, pe lânga clasele principale: stapâni de sclavi, numiţi tarabostes, şi sclavi, oamenii de rând, numiţi comati, erau organizaţi în obşti săteşti. Ceea ce înseamnă că stăpânii de sclavi controlau şi răspundeau de comerţ, procurarea metalelor şi, prin exploatarea sclavilor şi a meştesugarilor liberi, încasau sume mari prin generalizarea metalurgiei fierului şi a metalelor preţioase.

Părerea unor specialişti că sclavia la geto-daci a fost patriarhală este infirmată în primul rând de istoricii antici. Plutarh (Lisimah) afirmă că Lisimah, când a fost luat cu întreaga sa armată prizonier de către regele geţilor Dromichaites, a exclamat după ce armata sa însetată a băut apă: „O, Zeilor, pentru cât de mică desfătare m-am facut rob, din rege ce eram". Diodor din Sicilia referindu-se tot la acelaşi caz, afirmă că în momentul când Dromichaites a dorit să-i aducă în preajma lui Lisimah prietenii şi sclavii, a fost necesară aprobarea membrilor adunării care-i aveau în posesie, ca sclavi, deoarece aceştia erau prizonieri de război. Memnon afirmă că Dromichaites a eliberat numai pe Lisimah şi armata macedoneană, aliaţii săi rămânând mai departe ca prizonieri, deci ca sclavi la geţi. Astfel Clearh, conducătorul Heracleei, a fost eliberat din sclavie de la geţi mai târziu, prin insistenţele lui Lisimah.

Artemidor din Daldis, care a trăit în jurul anului 170 î.e.n. ne face cunoscut că „la traci sunt tatuati copii nobili, iar la geţi sclavii". Aceasta afirmaţie explică informaţia lui Clearh din Soloi (care a trăit în a doua jumătate a sec. IV î.e.n.) şi anume că „femeile scite au tatuat trupurile femeilor trace…care locuiesc în vecinatate, la vest şi la nord – făcând un desen cu ace. Femeile trace care fuseseră batjocorite au şters urma nenorocirii lor într-un fel special, gravând desene şi pe restul pielii, pentru ca semnul insultei şi al ruşinii ce se afla pe ele, fiind socotit că intră în desenul ornamental, să şteargă ocara prin calificativul de podoabă". Este evident faptul că semnul la care se referea textul însemna la femeile getice mentiunea de sclav. Considerăm că tinerii vânduţi ca sclavi grecilor, după cum afirmă Herodot (Istorii, V, 6), nu puteau să fie membrii familiei, ci copiii sclavilor acestora.

Strabon, după ce aminteşte că femeile gete jertfeau zeilor de cinci ori pe zi, arată că în timpul ritualului „cinci sclave loveau chimvalele stând în cerc, iar altele scoteau urlete".

Ovidiu cerea împăratului să-i hotărască exilul în altă parte, nu numai datorită asprimii climei, ci şi de teamă să nu cadă sclav la geţi. „Legile sfinte nu îngăduie ca cineva născut din sânge latin să îndure lanţurile barbarilor atât timp cât trăiesc împăraţii".

Pliniu cel Tânăr, contemporan cu Decebal, afirmă că acesta a trimis regelui parţilor, Pacoros, în dar un sclav, pe Callidromus, care-i fusese dăruit de Sisogus, căpetenia roxolanilor. Obiceiul de a da în dar conducătorilor sclavi este amintit şi de Xenofon, care consemnează că în timpul vizitei soliei greceşti la Seuthes II, în anul 400 î.e.n., un nobil trac îi dărui acestuia un tânăr sclav.

Începând cu sec VI î.e.n. şi până în sec. I e.n., ştirile antice confirmă existenţa sclavilor nu numai la greci şi romani, ci şi la celelalte populaţii indo-europene: geţi, iliri, sciţi, traci, celţi.

Aristotel relatează că egineţii, neam iliric, aveau 470.000 de sclavi; Agatharchides din Cnidos susţine că dardanii au sclavi, unul posedând chiar o mie şi altul chiar mai mulţi; Athenaios, în „Banchetul înţelepţilor", consemnează că în timpul războaielor peloponeziace fiul lui Niceratos i-a închiriat lui Sosias din Tracia 1000 de sclavi pentru minele de argint, în schimbul unui obol de argint pe zi pentru fiecare din ei. C. Iulius Pollux afirmă că sclavii care nu erau buni de nimic se numeau „vânduţi pentru sare", deoarece tracii din interior dădeau sclavi în schimbul sării.

Sciţii orbeau sclavii care se ocupau cu pregătirea laptelui; aceştia aveau însă şi sclavi din rândul populaţiei autohtone, numai aşa se explică ştirea lui Herodot că la un an de

la moartea unui rege scit se sacrificau 50 de sclavi, dar nu dintre prizonieri ci din cei proveniţi din rândul sciţilor. Acest fapt demonstrează că la sciţi, încă din sec. VI î.e.n., exista procesul de transformare a unor sciţi liberi în sclavi.

În concluzie, se poate afirma că încă din timpul lui rex Histrianorum existau cel puţin patru state având o bază economică ce corespunde unei societăţi sclavagiste. Primii regi geto-daci amintiţi de izvoarele antice au fost Spargapeithes şi Charnabon. În timpul domniei lor, regatul odrişilor condus de Sitalces, Seuthes I şi Seuthes II era foarte puternic şi obliga oraşele greceşti să le plătească un tribut care se ridica uneori, pe lângă alte daruri, la suma de 400 talanţi. După moartea lui Seuthes II, creşte puterea geţilor, în frunte cu „rex Histrianorum“, care ocupau un teritoriu de la cursul inferior al Nistrului până în Ceahlău, în sud-estul Transilvaniei, în vest până la Olt, pe ambele maluri ale fluviului Dunărea şi în Dobrogea, aşa cum ne demonstrează cele mai vechi reprezentări cartografice de pe piatra de la Corbi, constituite după cunoştinţele geografului Anaximandru. Era temut de sciţii conduşi de Atheas, care cerea alianţa lui Filip al II-lea împotriva lui. Conflictul nu mai are loc deoarece regele geţilor, Histrianorum, moare în anul 339 î.e.n., în jurul vârstei de 90 de ani. Urmaşul său, Dromichaites, luptă împotriva macedonenilor pentru a menţine cetăţile de la sud de Dunăre, le pierde în timpul lui Filip, dar le recâştigă în timpul lui Lisimah, ca preţ al eliberării acestuia din prizonierat. În timpul domniei lui Dromichaites nu se mai ţinea cont de hotărârea adunării membrilor comunităţii tribale, ci acesta impune hotărârea sa, ceea ce înseamnă că puterea regelui creşte şi se simte tendinţa de desfiinţare a consultării celorlalţi militari. Astfel, Dromichaites nu-l dă pe Lisimah adunării să-l execute, ci impune hotărârea de a-l elibera cu întreaga sa armată în schimbul garantării teritoriului din sudul Dunării. Adunarea, de fapt, va dispărea în timpul lui Burebista, care, unind cele patru state geto-dacice, conduce numai sfătuit de zei, prin colaboratorul său, preotul Deceneu.

Coroborând datele arheologice, istoriografice, numismatice şi lingvistice am reuşit să reconstitui succesiunea regilor geţi pentru regatul condus de regele Histrianorum: Charnabon, care probabil a domnit între anii 406-375 î.e.n.; Histrianorum (375-339 î.e.n.); urmează Dromichaites şi apoi Zalmodecikos, căruia Histria îi trimite soli pentru a-i cere repatrierea unui mare număr de ostatici şi a unor venituri consemnate în inscripţie, în termeni generali; urmează Isanthes, despre care Phylarchos, în Istorii, 20 (19). Athen. XII, 51, p.536, D ne relatează că „îi întrecea în desfrâu pe toţi din neamul său“ şi că „era bogat şi frumos“. Probabil că acesta nu s-a ocupat în mod deosebit de organizarea militară, ceea ce a făcut ca partea de nord a statului său să fie cucerită de bastarni. Ca urmare a acestui fapt, partea de sud a statului getic a fost preluată de regele get Moscon, după care a urmat fiul său, Rhemaxos. Contemporan cu Rhemaxos, Kanites, rege get din nord, reuşeşte să înfrângă rezistenţa bastarnilor şi, pentru a înlesni dezvoltarea economică în teritoriul controlat de el, acordă unele înlesniri negustorilor din Odessos. Urmaşul lui Kanites, Sariakes, are capitala la Sargedava (suntem de acord cu lectura cercetătorului N. Gostar, şi nu Argedava), consemnată de inscripţia lui Acornion, şi reuşeşte să desfacă unitatea regatului din timpul lui Histrianorum. Cetatea este consemnată şi de Ptolemeu sub numele de Zargedava. Numele acestui conducător get a fost consemnat de asemenea în inscripţia lui Acornion „Sariakei“ şi de unde monede descoperite pe teritoriul Dobrogei şi în Transilvania. În cazul acesta, Acornion este solicitat să fie preot al lui Sariakes şi nu al lui Serapis, cum căutau să traducă unii specialişti. Până în prezent, Sariakes era considerat de unii specialişti ca o căpetenie scitică, în mod eronat, deoarece nu exista nici un motiv plauzibil în susţinerea unei asemenea ipoteze. De fapt, Sariakes este tatăl lui Burebista, cel mai mare rege din Tracia, care reuşeşte să se impună în aşa fel încât cele patru state geto-dacice se unesc sub conducerea sa, constituind primul stat dac centralizat şi independent: coloniile greceşti îl primesc ca pe un frate şi-i solicită ajutor în caz de primejdie, Pompeius îi solicită ajutor împotriva lui Cezar, iar acesta din urmă îl consideră ca un duşman de seamă, hotărând să vină cu armată împotriva lui.

Faptul că unii specialişti contestau ideea că statul lui Burebista este un stat sclavagist, cu coducere autocrată, se datora, după părerea noastră, motivului că uneori, în izvoarele antice, se folosea termenul de „triburi barbare“ şi aceştia, fără să cerceteze ce înţelegeau de exemplu latinii prin cuvântul „trib“, considerau că este vorba de uniuni de triburi conduse de o aristocraţie militară, în fruntea căreia se află un şef militar.

Însă Marţial, în Epigrame, VIII, 15, 2-4, ne ajută să clarificăm această problemă considerată simplă, de fapt complicată: astfel, la întoarcerea lui Domiţian din campania panonică din anul 93 e.n. împotriva sarmaţilor iazigi, Marţial îl slăveşte:

„iar toate altarele aduc jertfe şi sărbătoresc întoarcerea lui Jupiter al nostru,

în timp ce poporul, cavalerii recunoscători şi senatul dau ofrande de tămâie

şi, pentru a treia oară, darurile tale îmbogăţesc ***triburile latine****.“*

Este evident că în accepţiunea grecilor şi latinilor termenul „trib“ înseamnă „neam“ şi nu poate fi pus în legătură cu organizarea social-politică a geto-dacilor.

Fiind o perioadă importantă pentru înţelegerea organizării social-economice şi politice a geto-dacilor de la Sariakes la Decebal, considerăm că în cele ce urmează este necesară analiza tuturor datelor existente, care să ne prezinte o imagine reală a contribuţiei poporului geto-dac la transmiterea valorilor spirituale şi materiale ale poporului român.

CU SERIOZITATE, DESPRE ORIGINEA LIMBII ROMÂNE

Mihai VINEREANU
(City University, New York)

Titlul acestei lucrări poate ridica semne de întrebare pentru aceia care îşi imaginează ca originea limbii noastre este un fapt clar şi bine stabilit. O analiză atentă a limbii române indică încă de la început o serie de neclarităţi. Începând cu lexicul se constată că există multe etimologii neelucidate sau trimise la diferite surse. Acest fapt denotă multă uşurintă şi grabă în stabilirea etimologiei lexicului limbii române. Lingvistica comparativ-istorică s-a facut, la noi, în mod destul de superficial. Etimologiile s-au stabilit pe baza unor asemănări cu cuvinte din limbile învecinate, fără să se ţină cont deloc sau aproape deloc de principiile de evoluţie fonologică specifice limbii române. Romána are în comun cu latina doar vreo 18% din lexicul ei sau poate chiar mai puţin. De remarcat că cea mai mare parte a lexicului românesc comun cu latina aparţine fondului principal de cuvinte. Este important să menţionăm aici că acest fond principal se conservă cel mai bine în orice limbă, astfel încât cele 18% procente menţionate mai sus se regăsesc nu numai în latină, ci şi în multe alte limbi indo-europene. Despre lexicul care nu'şi găseşte corespondente în latină nu s-a ocupat aproape nimeni, cu excepţia lui Cihac, care acum cu mai bine de un secol a găsit de cuviinţă că tot, dar absolut tot ce nu-şi găseşte echivalent în latină este de origine slavă sau din vreo altă limbă învecinată. De fondul traco-dac nici nu se pomenşte la Cihac. De la el încoace nimeni nu s-a aventurat să-i dea o replică. Dicţionarul lui Ciorănescu, publicat de curând şi în limba română, este mai mult o compilaţie, iar în ce priveşte etimologiile aşa-zise nelatine nu face decât să transcrie spusele lui Cihac, fără ca măcar să traducă sensurile etimoanelor date de acesta din urmă, doarece dacă le-ar fi tradus cititorul avizat şi-ar fi dat seama că etimologiile stabilite de Cihac şi preluate fără spirit critic de Ciorănescu sânt departe de a fi corecte, uneori frizând ridicolul. De ce nu s-a făcut mai mult până acum? Pentru simplu fapt că acestui fond (aşa-zis nelatin) nu i se poate stabili originea decât cu foarte mare greutate. Pentru acest lucru trebuie apelat direct la rădăcinile indo-europene, dar pentru asta trebuie consultate toate limbile de origine indo-europeană, ceea ce necesită un volum de muncă uriaş. Aceste lucru l-a realizat autorul acestor rânduri, scriind dicţionarul etimologic al limbii române. În acest dicţionar, autorul discută întregul fond lexical al limbii române, cu excepţia neologismelor intrate în limbă începând cu sec. 19, a căror etimologie nu implică nici un fel de dificultăţi. Astfel sânt luate în discuţie cca 5000 de cuvinte-titlu care împreună cu derivatele lor însumează în jur de 25 000 de cuvinte din lexicul limbii române. În dicţionar este discutată toată macrohidronimia dintre Don şi Rhin, precum şi o serie de toponime din teritoriile locuite azi de români sau de strămoşii lor. Revenind la problemele de etimologie a lexicului românesc s-a ajuns ca o mulţime de cuvinte care au fost împrumutate din română de limbile învecinate să fie considerate împrumuturi ale românei din aceste limbi. Nu altfel stau lucrurile cu latina vulgară. Lingviştii români începând cu cele mai mari nume au „găsit“ originea multor cuvinte româneşti în aşa-zisa latină vulgară. Din nou, neţinând cont de legile fonologice ale limbii române. Astfel de greşeli denotă lipsa de profesionalism cu care s-a făcut la noi lingvistica istorică până acum, deşi trebuie să recunoaştem că analiza comparativ-istorică a lexicului românesc nu este întreprindere uşoară.

Cercetarea atentă a mai multor limbi indo-europene antice şi moderne precum sanskrita, hittita, lituaniana, letona şi mai ales albaneza, ca să menţionăm doar câteva dintre cele mai importante, dezvăluie cercetătorului multe surprize. Nu este o exagerare să spunem că cel puţin în anumite privinţe româna se apropie de sanskrită aproape la fel de mult ca şi de latină. Avem rom. pământ, skt. bhuman, dar lat. terra. Altele au corespondent atât în latină, cât şi în sanskrită, dar cel sanskrit este mai apropiat sau aproape identic cu cel românesc. De exemplu rom. apa, skt. ved. apa, av. ap, hit. uappe, dar lat. aqua, ori rom. soare, skt. surya , lit. saule, lat. sol-is. De altfel, ştim, datorită unor hidronime, că în tracodacă la apă se spunea tot apa (ex. Salapia, care ar însemna apă sărată, precum şi alte exemple similare).

Trebuie precizat că aceste asemănări se datorează fondului comun indo-european şi nu este vorba aici de nici un fel de împrumuturi, aşa cum s-a crezut de cele mai multe ori. Dacă aceste limbi au anumite elemente lexicale, morfologice ori sintactice în comun nu înseamnă că avem de a face, în mod necesar, cu împrumuturi. Cum am menţionat mai sus natura împrumuturilor se poate stabili în baza unor legi fonologice.

Acum, la începutul celui de-al treilea mileniu, cred că este, în sfârşit, timpul să spunem că ideea latinităţii, susţinută, în mod continuu, de la Şcoala Ardeleană încoace, trebuie revizuită la modul cel mai serios. Nu este o exagerare să spunem ca această idee a fost o piedică serioasă în calea acelor cercetători (români sau străini) care s-au ocupat cu studiul originii limbii şi a poporului român. Nu poate contesta nimeni că această idee a avut puternice motivaţii sociale şi naţionale pentru promovarea drepturilor românilor din Transilvania şi apoi pentru a găsi un loc poporului român în Europa modernă, dar cred că a venit, în sfârşit, timpul ca adevărul istoric să primeze, pentru că adevărul trebuie spus mai devreme sau mai târziu, indiferent cum ar arăta acesta. În cazul nostru nu avem decât să promovăm o istorie absolut ieşită din comun, cu care mulţi, foarte mulţi s-ar mândri.

Revenind la fenomenul lingvistic trebuie afirmat că studiul comparativ al limbii române cu alte limbi indo-europene dezvăluie mai intâi un substrat vechi, de adâncime, comun cu alte limbi indo-europene. Aici, albaneza ocupă un loc aparte, în sensul că pune în lumină stratul tracic (or mai bine spus traco-illyric) comun celor două limbi. Rolul limbii latine în evoluţia limbii române trebuie analizat pe principii cu totul noi, aşa cum nu s-a făcut până acum. Trebuie stabilite cu multă claritate, pe baza unor principii fonologice clare, cuvintele de origine latină în limba română. Pot afirma că peste jumătate din lexicul limbii române este de origine traco-dacă. În sfârşit, un fenomen specific oricărei limbi, avem un adstrat al împrumuturilor slave, greceşti, germane, maghiare, ş.a.m.d. care nu ne interesează în mod special în acest studiu.

S-a făcut mult caz pe tema colonizării Daciei şi romanizării populaţiei locale. S-a mers de la ideea extremă că populaţia Daciei a fost exterminată (Şcoala Ardeleană, Roesler), Dacia fiind repopulată cu vorbitori de limba latină, până la altă idee extremă, că Dacia a rămas pustie după retragerea lui Aurelian (Rosler et comp.). Evident că ambele sunt teorii extremiste în flagrantă contradicţie cu adevărul istoric. Între aceste două extreme există o serie de alte teorii bine cunoscute, dar care nu aduc mai multe servicii adevărului istoric. Pentru a fi mai convingător, să trecem în revistă doar câteva fapte istorice. Mai întâi trebuie precizat ca romanii nu au ocupat (şi eventual colonizat) decât 1/5 din actualul teritoriu de la nordul Dunării în care se vorbeşte româneşte, teritoriu care în mod mai mult decât curios coincide în mare cu teritoriul pe care se întindea, acum aproape 2000 de ani, regatul lui Decebal.

Xenopol spunea că cucerirea Daciei de către romani a constituit o greşeală politică, ceea ce este corect. El susţine că Dunărea nu trebuia depăşită, deoarece constituia o bună apărare naturală. O provincie întemeiată peste Dunăre era greu de apărat. Într-adevăr, imperiul putea fi mai uşor de apărat pe Dunăre. De fapt, cred că romanii au înţeles acest lucru, dar, desigur, în politică există, mai întotdeauna, mai multe soluţii la aceeaşi problemă, totul este să se găsească soluţia cea mai adecvată. Romanii au considerat, probabil, că pentru o mai bună apărare a imperiului este bine să ocupe şi ţărmul stâng al Dunării. Un regat puternic la nord de Dunăre, în imediata vecinătate a graniţei imperiului, condus de un rege şi o nobilime ostilă imperiului roman, constituia un pericol permanent pentru romani. Se ştie că dacii treceau des Dunărea atacând provinciile romane de la sudul Dunării. În plus, un alt factor esenţial care a contribuit la invadarea Daciei au fost avuţiile acesteia şi în special aurul dacilor din Munţii Apuseni. Punctând aceste date, reiese că romanii nu au intenţionat vreodată să ocupe şi să controleze tot teritoriul regatului dacic, nicidecum să-l şi colonizeze ceea ce nici nu au făcut. Pe scurt, scopul trecerii la nord de Dunăre a fost de a elimina un regat vecin care constituia un pericol pentru Roma şi de a-i jefui bogăţiile.

În continuare, să vedem ce s-a întâmplat după terminarea celui deal doilea război daco-roman (105-106). În 117, la numai 11 ani de la terminarea acestui război, are loc o dublă invazie a iazigilor dinspre Apus şi a roxolanilor dinspre Răsărit. Hadrian, noul împărat reuşeşte să-i oprească pe iazigi şi cumpără cu bani pacea cu roxolanii. Noul împărat părăseşte în acelaşi an trei provincii romane mai vechi, anume Asiria, Mesopotamia şi Armenia. Eutropius spune că Hadrian ar fi vrut să facă acelaşi lucru şi cu Dacia, dar l-au oprit prietenii, spunând că ar cădea prea mulţi cetăţeni romani în mâinile barbarilor, desigur o scuză, deoarece retragerea la 11 ani de la cucerirea Daciei ar fi relevat greşeala politică a războiului cu dacii. În plus, bogăţiile Daciei nu fuseseră jefuite decât într-o mică măsură la acea vreme, deşi imdiat după căderea Sarmisegtusei şi moartea lui Decebal, ro-

manii au scos din Dacia cea mai mare pradă de război probabil din întreaga istorie a umanității. Antoninus Pius, urmaşul lui Hadrian a purtat mai multe războaie cu goţii şi cu dacii. Pe vremea lui Marc Aureliu, în timpul războiului cu marcomanii (un trib germanic de prin Austria de azi), dacii liberi invadează oraşul Alburnus, cel mai important centru de exploatare a aurului, precum şi Sarmisegetusa. Ambele oraşe sânt arse. Ceva mai târziu, în timpul aceluiaşi război cu marcomanii, costobocii, puternicul trib dacic de prin Bucovina şi Galiția de astăzi, trec prin Scythia Minor în Balcani ajungând până în Grecia.

În timpul lui Caracala (începutul sec. III), goții atacă din nou Dacia Romană şi o vor face aproape continuu până la 271 când romanii se vor retrage definitiv din Dacia. Aici trebuie amintit că de pe la anul 230 încoace invaziile se întețesc. Romanii de multe ori nu puteau înfrânge pe invadatori şi, astfel, era necesar să îi cumpere cu bani. În cei 165 de ani cât romanii au stăpânit la nordul Dunării, au avut loc zeci si zeci de năvăliri atât ale dacilor, rămaşi în afara provinciei Dacia Romană, care reprezentau de altfel majoritatea acestora, cât şi ale altor popoare cum au fost iazigii, roxolanii şi, în special goţii. Am văzut că la numai 11 ani de la terminarea celui de-al doilea război dacoroman, încep invaziile de tot felul. Provincia Dacia Traiană cuprindea doar Oltenia, Banatul şi sud-vestul Transilvaniei. Ne putem da seama acum în ce condiții a putut avea loc romanizarea acelei fracțiuni de teritoriu al Daciei ocupat de romani. În această atmosferă de permanent conflict dintre stăpânitori şi localnici, romanizarea localnicilor nu putea fi de profunzime. Faptul ca s-au găsit multe inscripții romane în Dacia, acesta nu este un semn că populația satelor era romanizată în vreun fel. Doar populația oraşelor obişnuia săşi pună astfel de inscripţii, care populaţie era vorbitoare de limba latină, în marea lor majoritate nefiind băştinaşi, dar această populaţie, împreună cu armata, s'a retras odată cu retragerea lui Aurelian, cum spun şi autorii antici. Pe aceste afirmații şi-a bazat şi Roesler teoriile sale, bineînțeles distorsionându-le în mod grosolan. Populația baştinaşă locuia la sate şi desigur nu obişnuia să-şi pună inscripţii (sau dacă îşi puneau nu erau din piatră şi nu s-au păstrat), aşa cum făceau colonoştii de la oraşe, vorbitori de latină. Trebuie menționat că inscpriţii latine s-au găsit peste tot în Europa, în Germaia, de exemplu, unde nu au existat provincii romane şi nici n-a fost vorba vreodată de romanizarea populației. Prin urmare, latina se folosea la acea vreme, precum şi mai târziu pe întreaga perioadă a Evului mediu ca limbă cultă. Deci prezența inscripțiilor în Dacia nu trebuie să ne inducă în eroare câtuşi de puțin.

Mergând pe linia de gândire tradiţională cu privire la romanizarea dacilor, întrebarea cheie este cum au reuşit aceşti daci baştinaşi, locuind în teritoriul ocupat de romani să răspândească o limbă (pe care mulți din ei nu o cunoşteau mai deloc sau deloc) pe o rază de peste 1000 de kilometri spre Nord şi Răsărit. Mai ales spre Răsărit, această arie este cu mult mai întinsă. Chiar astăzi aproape pe tot teritoriul Ucrainei sânt vorbitori de limbă română. Acest lucru devine şi mai imposibil dacă ne gândim ca invadatori de tot felul veneau din aceeaşi direcţie. Singura explicație plauzibilă este una singură: strămoşii acesor vorbitori de limbă română au trăit pe acele meleaguri de mii de ani. S-a trecut prea uşor peste aceste date, or este ştiut de toată lumea că ştiinţa se face numai şi numai pe bază de date şi dovezi ştiințifice grăitoare. Ca să exemplific cum s-a făcut şi se mai face încă de către unii ştiinţă lingvisitcă şi istorică, dau mai jos un citat din „Istoria limbii române“ a lui Al. Rosetti. Când vorbeşte de teritoriul de formare al limbii române, el spune: „Limba română s-a dezvoltat pe o largă bază teritorială romanizată cuprinzând provincia Dacia norddunareaă propriu-zisă adică: Oltenia, Banatul şi Transilvania şi celelalte teritorii care n-au intrat sub autoritatea romană, fiind locuite de către „dacii liberi“, Muntenia şi sudul Moldovei" şi textul continuă în aceeaşi bine cunoscută limbă de lemn prin care se reuşeşte performanța unică de a vorbi fără să spui nimic. Rosetti şi ca el mulți alții nu-şi bazează argumentația pe date istorice sau lingvistice, ci pe anumite şabloane stereotipe, care nu spun nimic.

Am considerat necesar să punctez câteva repere istorice să ne dăm seama că supralicitatul fenomen al romanizării întregii Dacii este un mit care cu greu poate fi susținut. Lipsesc datele ştiințifice în acest sens. Limba română rămâne un document viu care nu poate fi măsluit şi care îşi relevă adevărat identitate dacă este bine analizat. Limba română are foarte multe cuvinte a căror etimologie este greşită sau considerată necunoscută. Pentru a şti cu precizie originea fiecărui cuvânt este necesar un set de legi fonologice specifice evoluției de la dacă la română. Acest lucru l-am stabilit în altă parte (cf. Vinereanu, Originea..., Pontos, Chişinău, 2002). Pe baza principiilor fonologice specifice diferitelor limbi indo-europene s-au putut elabora mii de rădăcini ale proto-indo-europenei. Aceste rădăcini cosntituie baza lexicală a limbii române. Poate părea şocant, dar aşa cum am menționat mai sus, peste jumătate din lexicul limbii române provine direct din acest fond proto-indo-european, dar nu

prin latină, desigur şi ea o limbă indo-europeană ca şi daca ori slavona a cărei influenţă asupra limbii române a fost de asemenea supralicitată şi, de aceea, şi influenţa acesteia din urmă trebuie, de asemenea, serios revizuită. Este vorba de analiza a cca 5000 de rădăcini lexicale din fondul lexical românesc. Este o muncă dificilă, dar care dă cercetătorului satisfacţia lucrului bine făcut. Acest strat indo-european comun ne dă o imagine destul de clară despre patria comună vechilor arieni (indo-europeni), modul lor de viaţă, ocupaţiile, relaţiile de familie etc. O anumită floră şi faună se conturează din lexicul unui mare număr de limbi. Această patrie comună a arienilor este situată in Centrul Europei pe aria cuprinsă între Don şi Rhin (de la est la vest) şi între Balcani şi Marea Baltică (de la sud la nord). Aici creşte fagul al cărui nume se găseşte în mai toate limbile indo-europene. Limita de est a răspândirii fagului fiind Konisberg-Odessa. Aceşti arieni cunosteau grâul, meiul, orzul, ovăzul şi secara , pentru majoritatea acestor termeni s'au reconstituit rădăcini din care derivă direct şi formele româneşti, cu excepţia cuvântului secară care se pare că provine din latină. Cuvinte precum a ara, artor (plug), ogor, se întâlnesc în mai toate limbile indo-europene. De asemenea, cuvinte denumind boul, vaca, taurul, calul, oaia, capra, câinele, porcul, precum şi păsări precum gâsca şi raţa se întâlnesc în toate gruprurile de limbi indo-europene. Cuvinte denumind relaţiile de rudenie: mama, tata, prunc, copil, baiat, ginere, cumătru de asemenea îşi au originea în limba traco-dacă; lista este desigur mult mai lungă. În română, multe din ele provin direct din proto-indo-europeană prin traco-dacă. În domeniul tehnicii meşteşugurilor şi a aşezărilor sociale, româna a moştenit din dacă: car, roată, par, zid, drum (a merge, a pleca), gard, sat, cătun, oraş.

Pe de altă parte, toate denumirile marilor cursuri de apă din zona menţionată mai sus (între Don şi Rhin) sânt denumiri vechi indo-europene ceea ce demonstrează ca aceste locuri au fost locuite de ei încă de la sfârşitul ultimei ere glaciare până astăzi. Hidronimul Dunăre are aceeaşi etimologie ca şi hidronimul Don (< IE *danu - apă curgătoare; cf. Pokorny, IEW); Olt, la Ptolemeu, apare sub forma Aloutas. În Lituania de azi apar denumiri de ape precum Alouti, Aluote, de asemenea, în Iran există un râu în bazinul Mării Caspice, denumit Alouta, iar in Letonă aluots înseamnă, simplu, izvor. Argeşul apare în documentele greceşti antice sub formele Ordessos, Arghisos, Argyos (* arg-es-(yo)- alb, straluci-tor) care a dat în româneşte argint, argintiu. Vedea (< IE *wed-o-r - apa), Mureş, apare încă de la Herodot sub forma Maris (<IE *mor-is(y)-o). Crişul cunoscut în antichitate sub numele de Crisia ori Grisia(< IE *krisy-o - negru), Nistru cunoscut in antichitate ca Tyras (Tyris) (< IE *tura or *danu-stura, în ossetică donystyr- râu mare). De asemenea, Prut, Siret, Bug sânt nume vechi ariene precum şi Don, Elba, Morava, Sava, Drava, Rhin, Main, să dăm doar câteva exemple (cf. Vinereanu, Originea…). Este evident că aceste denumiri româna le-a moştenit din dacă care la rândul ei le-a moştenit din proto-indo-europeană. Un fapt demn de remarcat este că păstrarea acestor denumiri în română invalidează, încă odată, orice teorie care susţine sau va mai susţine în viitor că Dacia a rămas pustie după retragerea lui Aurelian.

Până acum cei care s'au aventurat să discute cuvintele de origine dacă din română, au făcut-o prin comaparaţie cu albaneza, deşi în română, lexicul de origine dacă este cu mult mai întins decât s-a considerat până acum şi astfel depăşeşte cu mult fondul comun cu limba albaneză.

Limitele de spaţiu nu-mi permit să dau mai multe detalii despre derivarea acestor cuvinte din proto-indo-europeană. În cele ce urmează voi da exemple de cuvinte comune celor doua limbi, urmând alte exemple care nu au corespondent direct în albaneză: abur, aguridă, argea, balaur, balegă, baltă, barză, brad, brâu, brusture, bucura, buză, căpuşă, căpută, cătun, ceafă, ciocan, copac, cruţa, curma, curpen, cursă, dărâma, druete, farâma, gard, gardină, gata, gălbează, gândi, ghimpe, gheonoaie, grapă, gresie, groapă, grumaz, guţă, mal, mazăre, măgură, mătură, mânz, mânzat, mânzare, minţi, moş, moţ, mugure, murg (amurg), năpârcă, păstaie, pârâu, rânză, sarbăd, scăpăra, scrum, scula, sâmbure, spânz, sterp, strepede, strungă, şale, şoparla, şut, ţap, ţarc, vatră, vătui, viezure, zgardă, zgâria etc.

Cuvinte care nu au corespondent în albaneză:

aburca, acest, aici, acolo, acum, adăpa, adăpost, adevăr, adia, adânc, afin, afla , agăţa, agud, ajunge, alb, albastru, albină, alerga, alina, alună, aluneca, alunga, ameninţa, amesteca, ameţi, amândoi, amurg, amâna, apă, apăsa, apleca, apoi, aprig, apuca, ara, arama, arăta, argint, arin, aripă, arţar, ascuţi, asmuţi, astâmpăra, astupa, aşa, aşchie, aşeza, aşterne,atât, atunci, azvârli, ba, babă, baci, bai, balt, ban, bardă, barză, băga, băiat, bălan, bărăgan, bărdacă, bătrân, băţ, bărc, bâlbâi, bârnă, bârsan, bâtă, boci,

bogat, boier, bolovan, bot, botă, bou, brad, braniște, brazdă, brăcinar, breaz, breb, brici (briceag), brâncă, brânză, brumă, buburuză, bucată, bufniță, bulgăr, bulz, bura, burduf, burtă, bute (butoi), cal, cap, car (IE *kr), ca, care, carâmb, căciulă, căpușă, căsca, cătină, către, încotro, cătun, căuta, ceafă, ceată, cetină, chel, chiciură, chindeu, chingă, cicoare, cimbru, cimpoi, cinteză, cioacă, cioară, cioareci, cioată, ciot, cioc, ciocan, ciocârlie, ciocârlan, ciopli, ciot, cir, cireș, ciucure, ciucă, ciupercă, ciur, ciut, ciutură, câine, cânepă, cârd, cârlan, cârlionț, cârpă, cârpi, cârlig, cât, clăti, clătina, clei, clinti, cloci, cloșcă, coacăză, coace, coajă, coamă, coasă , cocian, cocârlă, cocor, cocoșa, cocoța, codru, cojoc, colț, copac, copil, cosiță, copită, coș, coșar, coteț, cotigă, cotropi, coțofană, covată, covârși, crac, crap, crâncen, cucură, cucută, cucuvea, cuib, culege, culme, cumătru, cuptor, curma, curpen, curvă, custură, cușmă, cutare, cuteza, cutreiera, cuțit, cuvânt, dadă, dalb, dar (conj.), datină, daună, dârâma, deal, descărca, (încărca), destupa, deștept, desghioca, desgărdina, desmetici, desmierda, dibui, dâmb, dâră, dârdâi, dârmon, dârz, doagă, dogori, doină, dojeni, drac, drege, droaie, drug, drugă, drum, dud, duhni, duios, dungă, dușman, erete, fag, fagure, falcă, fără, felie, fereca, fior, firav, flacără, flămând, fluier, fluture, flutura, fotă, frământa, frunză, fuior, fulg, gadină, gaie, gaiță, găjbi, găbui, găsi, găti, gaură, ghiară, gheb, ghes, ghici, ghiuj, ginere, gâdila, gâlmă, gândi, gândac, gârbov, gârlă, gâscă, gât, glie, goangă, gol, gorun, grapă, graur, grăbi, grădină, grădiște, grămadă, grăunte, greață, greblă, greier, gresie, greu, grindă, griv, grâu, groapă, grui, grumaz, grunj, gudura, gură, gușă, gușter, halcă, hat, haz, hărăpi, horn, hoț, huma, iacă, iată, ie, ied, ieruncă, isca, îmbina, îmblăti, îmbrăca, împleti, împotriva, împrăștia, împroșca, încă, încerca, încălța, îincet, încotro, încovoia, încumeta, îndemna, îndârji, îndrăzni, îndura, înfiripa, înfuleca, îngădui, îngăima, însura, ințepa, învăța, învârti, jale, jar, jumătate, labă, laie, lațe, leac, leacă, leagan, leasă, lele, leoarcă, leneș, lepăda, lespede, leș, leșina, leucă, licări, lihod, liniște, lipi, lipie, lipsi, lostriță , lotru, lume, luntre, mai (adv.), mamă, mare, mare (adj.), matcă, maț, mazăre, măcar, măduvă, măciucă, măciulie, măgură, mărăcine, mătușă, merge, mic, miere, minte, minune, mioară, mire, mireasă, miriște, mișca, mocirlă, moină, moș, moșie, movilă, mugur, murdar, mustra, muscă, nagâț, nai, nalt, nană, nasture, nădrag, negară, nămol, năpârcă, năpusti nărui, necheza, neghină, negură, nene, nisip, niște, noian, nu, obor, obște, obcina, ogor, oraș, ortac, ovăz, pajură, pământ, pat, pătul, pătură, petic, petrece, pica, pipotă, pișca, pită, pițigăia, pizmă, pâlc, pârâu, pârloagă, plai, pleca, plesni, plisc, plod, pluti, pogace, porni, posac, potecă, potârnichie, povară, povață, povârni, poznă, prăși, praștie, prăjină, prăpădi, prăvăli, preajmă, preda, pregăti, presură, prian, pridvor, pripi, pripor, răfui, răgaz, răgălie, răguși, răpune, răsadi, răsări, răspandi, răsti, răsturna, răsuci, răsură, rătăci, rătez, răzbi, răzghina, resteu, reteza, ridica, risipi, rană, râncă, râncheza, rând, rânză, roată, rod, roi, ropot, rotund, rouă, rovină, rudă, salcie, samă (seamă), saramură, sare, sat, sein, săliște, sămânță, sărbătoare, scarpete, scădea, scălda, scăpa, scărmăna, scărpina, scamă, scârbă, scoabă, scoarță, scoate, scorbură, scormoni, scroji, scorpie, scotoci, scrum, scuipa, scula, scurge, scurma, scutura, seama, sfânt, sfârteca, sfâșia, simbrie, sitar, sită, sâmbure, sârg, sloata, slut, smicea, smidă, sminti, smirdar, smântânî, smârc, smoc, smuci, smulge, soare, socoti, soi, sorbi, spaima, spăla, spân, spânz, spânzura, splină, sprinten, sprințar, spulbera, spuză, sta, stavă, sterp, stârpi, stână, stâncă, stâng, stârc, stârni, stârv, străin, strecura, strepezi, strica, striga, strigoi, stropi, strugure, sturz, sută, șapte, șase, șarpe, șchiop, șir, șirag, șiroi, șopârlă, șopot, șopti, șovăi, șterpeli, știmă, știubei, știrb, strâmb (strâmba), talpă, tapă, tare, tască, tată, taia, tărâm, târâță, tău, teasc, temei, temelie, ticălos, tilișcă, târg, târlă, toca, toci, toi, topi, trăi, traistă, treabă, treaptă, trece, treiera, trânti, țap, țarc, țărm, țeapă, țeavă, țânțar, țâță, țâțână, țoală, țurcan, țurcă, ud, uita, ungher, urca, urdă, uriaș, usca, ustura, usor, văgăună, vatră, văpaie, văr, vătăma, vătui, veșted, veveriță, viespe, viezure, vită, vizuină, vârf, vorbă, za, zară, zarvă, zăbală, zace, zănatic, zăpadă, zăpăci, zări, zău, zbate, zbiera, zbârci, zbuciuma, zbura, zburda, zeu, zgardă, zgău, zgâria, zgârma, zgudui, zi, zid, zimbru, zână, zmeură, zori.

Desigur, lista nu este exhaustivă în sensul că, în primul rând, numărul de cuvinte comune în albaneză și română este mult mai mare, se ridică, cred, la peste 600-700 de cuvinte. În ce privește cuvintele românești moștenite din dacă fără corespondent albanez, lista ar fi devenit mult prea lungă pentru limitele acestei prezentări, dar în același timp am listat un număr mai mare de cuvinte, ca să fie relevantă pentru cei interesați să știe cât mai mult despre adevărata origine a limbii române.

•

Editorial

ISTORIA NOASTRĂ CEA ÎNGROPATĂ

Vladimir Brilinski

La Sarmisegetusa se sapă cu buldozerul şi excavatorul. La Sarmisegetusa se lucrează după ureche. La Sarmisegetusa este ţara nimănui. Aceste lucruri le-am mai semnalat în Dacia Magazin de cîte ori am avut ocazia sau, mai bine spus, de câte ori ni s-a oferit ocazia de către cei în drept să se ocupe de cercetarea sau după caz restaurarea cetăţii de scaun a dacilor. Precedente triste, dar adevărate, s-au derulat de-a lungul anilor, sub ochii impasibili ai autorităţilor. Nimeni nu a luat vreo măsură. Nimeni nu s-a sinchisit în faţa evidenţei că istoria este batjocorită cu bună ştiinţă chiar la ea acasă.

Urmând un obicei păgubos al vechiului regim, actorii acestei comedii negre, care se joacă în zilele noastre, consideră probabil cosmetizarea Incintei Sacre, o datorie care trebuie îndeplinită cu orice preţ. Ea trebuie să arate frumos aşa cum spunea tovarăşa Suzana Gâdea atunci cînd era pregătită vizita luminatului Ceauşescu pe plaiurile dacilor. Pe vremea aceea din dispoziţia directă a onor ministresei Gâdea, dispărea sanctuarul mare de calcar pentru că tovarăşul nu trebuia să vadă pietre urâte şi mâncate de vreme. După un sfert de veac se decide refacerea acestui sanctuar şi

rezultatul a fost „o porcărie" aşa cum îl caracterizau înalţi slujbaşi ai Ministerului Culturii. Refăcut e un fel de a spune pentru ca în realitate el este acum o caricatură jalnică. Pietrele şi pietrişul de râu sunt materialele principale cu care a fost reconstruit actualul sanctuar, elemente de construcţie inexistente în construcţiile originale ale dacilor. Mai mult, amplasarea acestui sanctuar este pe un alt nivel de teren decît cel iniţial, reprezentând o altă mistificare gravă a realităţii istorice şi arheologice.

În toamna acestui an, pe terasa a X-a din cadrul Complexului Incintei Sacre de la Sarmisegetusa au avut loc lucrări de decopertare în zona depozitului de grâne. În urma acestor lucrări au ieşit la iveală la o adîncime de aproximativ 3 metri urmele destul de bine conservate ale unui zid. Nu se poate preciza încă dacă acest zid făcea parte dintr-o locuire, sau era un zid de apărare şi protecţie. Cert este că elementele principale din care acest zid a fost construit sunt blocurile de calcar specifice construcţiilor din perioada Burebista. Unele blocuri dizlocate au fost depozitate în imediata apropiere a locului de unde au fost descoperite. Altele au fost transportate la baza peretelui de beton care susţinea terasa a X-a şi înşirate de-a lungul acestui perete.

S-a hotărît de către profesorul Ioan Glodariu ca pămîntul rezultat de la săpăturile anilor 50-60 şi depozitat în apropierea depozitului de grâne, să fie folosit pentru construirea unui taluz care să acopere acest zid de beton construit cu mult timp înainte şi care nu se încadra în peisajul Incintei Sacre. Lucru normal şi lăudabil de altfel. În urmă cu mai bine de o lună, au demarat aceste lucrări de transportare a pământului. Firma care execută aceste lucrări se numeşte ASAR Construct din Deva, condusă de arhitectul Dumitru Armăşescu. Pentru atribuirea acestei lucrări, Ministerul Culturii, cel care finanţează această lucrare şi care este beneficiarul direct, nu a efectuat o licitaţie publică ea fiind incredinţată direct.Nu au fost cerute nici un fel de avize nici de la Consiliul Judeţean fiind vorba de o arie protejată, nici de la primăria Orăştioara de Sus pe teritoriul căreia se efectuează aceste lucrări. La fel cum nu s-a cerut aviz de la Administraţia Parcului Natural Grădiştea Muncelului-Cioclovina care prin lege este îndreptăţită să controleze orice activitate în raza parcului.

Cu toate că Preşedintele Consiliului Judeţean Hunedoara, prof.Mircea Molot, a sugerat că blocurile de calcar de la baza zidului de beton să fie salvate şi depozitate, ele putând servi ulterior la restaurări în zonă,nimeni nu a ţinut cont de acest lucru şi în consecinţă cel puţin 100 de blocuri de calcar de diferite dimensiuni şi forme dislocate din zidul recent descoperit au fost astupate de pământ. Nu numai dl. Mircea Moloţ a fost de această părere, dar şi angajaţi ai muzeului din Deva, precum şi reprezentanţi ai unor ONG-uri au cerut ca aceste blocuri să fie recuperate. Refacerea drenajului la sanctuarul de calcar, reconstrucţia zidurilor recent descoperite sau prelungirea drumului pavat de

calcar sunt doar câteva obiective de restaurat şi conservat la Sarmisegetusa în care aceste blocuri de calcar şi-ar gasi o întrebuinţare logică. Orgoliile, îndărătnicia şi ca de fiecare data, neprofesionalismul,şi-au spus din nou cuvântul. Ele vor fi îngropate pe vecie. Mai mult, în Incinta Sacră se lucrează mecanizat, contrar normalităţii, cu două utilaje iar lama buldozerului poate crea pagube ireparabile,dacă lucrările nu sunt supravegheate în permanenţă. Supravegherea arheologică nu a fost asigurată conform legii de către beneficiar, iar acest lucru a fost taxat de catre Direcţia pentru Cultură a judeţului printr-o amendă consistentă.O altă amendă a fost aplicată de către Direcţia Silvică dar ce folos pentru că Incinta Sacră arată ca după bombardament,semănând mai degrabă cu şantierul Bumbeşti Livezeni acolo unde „heirupismul" era o virtute. Gazonul de pe terasa X-a este distrus în întregime iar refacerea lui va dura mult şi bine dacă va fi refăcut.

Firma executantă este direct răs-

punzătoare de acest adevărat dezastru, ca de altfel şi de alte dezastre produse în alte lucrări executate la obiective de patrimoniu din judeţul Hunedoara, cum ar fi biserica monument de la Strei, Sanctuarul de calcar de la Sarmisegetusa, Cetatea medievala a Oraştiei,Castelul Magna Curia şi mai nou Sinagoga din Oraştie. Firmă clientelară a Ministerului Culturii de unde primeşte contrar legii, direct, fară licitaţie publică aceste lucrări, ASAR Construct refuză să-şi asume orice responsabilitate, în ciuda sancţiunilor

dictate de autorităţi sfidând orice reguli ale normalităţii.

Pâna cînd va mai dura acest bâlci e greu de spus... Poate, până când lucrările de restaurare vor fi încredinţate prin licitaţie publică şi nu pe ochi frumoşi, ca până acum, unei firme cu adevărat specializate în astfel de lucrări şi nu unei firme care şi-a pus amprenta pe multe alte lucrări lamentabil executate la obiective de patrimoniu... poate, până când aceste lucrări vor avea în componenţa lor şi o parte consistentă de conştiinţă şi responsabilitate .

•

ZAMOLXIS, PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR

CAROLUS LUNDIUS

De ce trebuie să auzim de la Carolus Lundius despre Zamolxis ca fiind cel care a dat lumii primele legi scrise? De ce nici unul din istoricii noştri nu-l pomeneşte? Oare de ce suedezii se mândresc cu ce noi refuzăm să ne mândrim? Când oare istoria noastră, în loc să înceapă cu înfrângerea noastră, cu sfârşitul nostru ca stat, cu înfrângerea lui Decebal, va începe cu istoria Daciei şi a regilor ei?

Iată de ce ne facem o datorie de onoare în a publica în serial întregul volum ZAMOLXIS, PRIMUL LEGIUITOR AL GEȚILOR.

Prima ediție a acestui volum sub titlul *Zamolxis Primus Getarum Legislator,* scrisă de Carolus Lundius, a apărut în Suedia în anul 1687. Am găsit-o rătăcită într-un anticariat din Upsala-Suedia, de unde am cumpărat-o la un preț mare, încredințând-o spre traducere doamnei Maria Crişan.

Dr. NAPOLEON SAVESCU

CAPITOLUL II 4-8
(continuare din numărul trecut)

§4. Procopius (Hist. Goth., IV, fragment, p.m. 241 şi 248) îi scoate pe Ostrogoți şi pe Vizigoți din aceeaşi Scanzia, precum şi pe Longobarzi (deci, i-a adăugat aceluiaşi fragment de istorie şi pe acesta, legat de ținuturile locuite de Goți). La fel procedează şi Procopius7, adăugând la ei şi alți nenumărați Vandali (la Tacitus, De Mor. Germ., c. II, îi găsim sub numele de VANDALII, la Procopius şi Zosimus bandiloi, iar la Eutropius ouandaloi, cu variantele Vandeli, Vindili, Vinili, Vinuli, Winili, Winuli), la Goți întărind că au aceeaşi origine: Goqoi te eisi kai Bandiloi kai Ouisigoqoi kai Gepaide? ("Goții sunt şi Vandali şi Vizigoți şi Gepizi", Hachenberg, Orig. Germ., XIII); că Vandalii s-au adăugat celorlalți Goți, ne-o confirmă o sursă de mare încredere (Procop., Vandal., lib. I, lib. 1V, c. 39) - sub regele Gilimer care se bucura de o mare simpatie; el a avut sub conducerea sa întreaga progenitură a neamului şi pe cea mai nobilă; dintre scriitorii care se bucură de cea mai mare încredere este Grotius (Proleg. Hist. Goth.). §5. Deopotrivă şi Paulus Warnefridi longobardul (De Gestis Longobardorum, lib. I, c. II), după cum el însuşi ne-o mărturiseşte, făcând o mențiune despre națiunea lui, s-a dovedit că locuitorii săi (longobarzii) împreună cu Goții plecând din Scandinavia noastră, s-au apropiat de Scandinau. Johannes Boëmus (De Mor., leg. et ritibus omnium gentium, lib. III, cap. 8) o numeşte chiar cu acelaşi nume, dar şi cu multe altele; apoi chiar la Ptolemeu avem menționați Goții care locuiau pe Vistula. Desigur că şi Mela (lib. III, c. 6) îi numeşte la fel, cu acelaşi cuvânt. La fel şi Plinius (IV, 1 2), precum şi Solinus (III, 19 şi 20). Chiar aici în Scandia (exact cum o spusese şi Plinius) afirmă Isidorus (Init. Chron. Gothorum) că a existat cel mai vechi regat al Goților (= Geților, n.t.). Şi cum foarte corect aminteşte, acesta s-a născut din regatul Sciților. De aceea, Dexippus (lib. II) în cărțile sale dedicate treburilor Goților, şi le-a intitulat Ta Skuqika („Faptele Sciților") ca să fie clar pentru toți scriitorii de bună credință acest adevăr istoric (şi anume că geții se trag din sciți, n.t.). Iar Eunapius îi pomeneşte pe Sciți într-un limbaj confuz, idem Ammianus; iar Ablavius Gothus, printr-un limbaj ales, vorbeşte cel mai acurat dintre toți (Nicol. Ragv. Orat., p.m. 165 ex Ablav.). Dar Dio Chrysostomus în cartea despre războaiele Goților, le zice Getikon, „getic"8 (Aici Carolus Lundius comite o gravă greşeală, căci este ştiut că Dio a trăit în sec. I e.n. şi a scris un tratat Getika (Treburile getice) din care s-a inspirat JORDANES / JORNANDES, cum îl numeşte mereu Lundius, în timp ce Goții (chiar dacă sunt totuna cu Geții) au apărut în istorie, cu siguranță desprinşi din Geți, de abia în sec. IV-V e.n., n.t.). Să-i mai adăugăm şi pe Zosimus şi pe Zonaras, în mai multe locuri din operele lor; pe lângă aceştia, însuşi Plinius îi numără pe Geți în rândul popoarelor scite (IV, 12); la fel şi la Trebellius Pollio (Vita Galieni et Claudii), la care Austrogoții sunt cuprinşi în numărul aceloraşi neamuri. Aici se adaugă şi Anastas. (Hist. Chronol.) Skuqai oi legomenoi Gotqoi ("Sciții care sunt numiti Goți"). Rosendius (Antiquit. Lusit.): „Multe popoare", spune el, „îşi trag numele gotic de la Scania, un lucru trecut cu vederea de către scriitorii vechi şi înfățişat confuz sub titlul de Getica". Jacobus Bergomensis (Suplem. Chron.): „Popoare care au fost numite de către Greci şi de la care şi-au tras numele Scythia şi Gothia". Schedel / Senensis: „Sciții de la care îşi trag numele Svecia şi Gothia". Heinsius, în Paneg. Gust. Magni afirmă: „Geografii de mai dincoace au separat Geții din vechime de Goți, fără să o vrea. Ei nu şi-au dat seama că Geții sunt destul de asemănători cu Goții şi în numeroase cărți ale celor vechi, autorii se sprijină atât pe mărturiile Romanilor, cât şi pe cele ale Grecilor, căci atât numele, cât şi obârşia le sunt comune". De aici Ferrarius relatează în legătură cu acest adevăr istoric, aducând în memorie pe cei mai serioşi scriitori a căror autoritate se impune ca o marmură (Paneg. R. Christ. laud. dic.). §6. Dar toate aceste afirmații nu coincid întru totul cu istoriile noastre şi cu Analele străvechi ale Sveoniei? Desigur că da! Af Japhet are komne Scyther och Geter, som longt epter Kalladis Gother / och nu Schwenste ("Sciții şi Geții se trag din Japhet cărora mai târziu, după Goți, li s-a spus Sueones" (cf. Chron. şi Hist. Pat.). Trec acum peste Imperiul Sciților care se întindea pe tot globul şi despre care relatează pe larg Herodot, Xenophon, Strabo, Diodor din Sicilia şi câți alții şi în câte locuri şi ale căror afirmații sunt în deplină concordanță cu toate istoriile importante şi cu analele naționale. §7. Despre Hispani a auzit şi Alphonsus de Villa Diego Hispanul (Chron. Goth. Regni p.m. II): „Gothia se află în Scandia, zice el, patria naturală a neamului nostru gotic, de unde ei înşişi au plecat şi unde ei astăzi îşi au încă domiciliul regal şi statal". La această afirmație

consimt şi Roderic. Tolet. (Rerum in Hispania gest., lib. II, c. 4); Joh. Lup. (De J. et J. Regni Navari, VI, 4): Alphons. Carthag. (Anac. Regum Hisp., c. IX) şi alţii. §8. Cât despre plecarea Goţilor de aici în Italia, Italii înşuşi o mărturisesc într-un singur glas, lucru ce, de bună seamă, a folosit ca argument în istoria alcătuită, parte tipărită, parte scrisă de mână care se păstrează la Biblioteca Vaticanului la Roma, nu atât în latină, cât mai ales în dialect italic (nu cumva este vorba de limba română veche, adică geto-dacă? n.t.), în ea fiind cuprinse faptele Goţilor transmise Posterităţii. Aceasta nu şi-a propus atât să aducă laude mărețe Goţilor cu eleganţă şi cu fermitate, ne-o spune ilustrul bărbat Octavius Ferrarius (Pan. Chr. Reg., p. 7, 8 şi 19). Legat de aceasta şi Sigonius (De regno Ital., lib., I, p.m. 11) dovedeşte că pe Goţii înşişi nu i-ar fi născut imperiul etern al Romanilor în Italia, ci invers, căci, după cum spuneam, făuritorii Italiei au fost Sciţii. Pe lângă alţi scriitori preocupaţi de originile Goţilor/Geţilor, s-a numărat şi Cato, din care ni s-au păstrat fragmente care supravieţuiesc şi astăzi (deci, cu mai puţin de patru secole în urmă, cartea lui Cato Maior, Originile Romei, în care el relatează şi despre străvechimea scrierii getice, încă exista sau măcar fragmente din ea, n.t.). Astfel că nu a fost de mirare când Plautus a numit Italia barbară (Poenul III, II, 21). Pe sacerdotul italic al lui Hercule l-a numit Poticium cel barbar (Poticium = Pinarii, -orum, veche familie din Latium consacrată lui Hercule, n.t.), iar ritualul italic, barbar. Oraşele italice şi ele au căpătat epitetul de barbare. Legile italice sau romane şi ele au fost etichetate ca fiind barbare (Bacchid., I, 11, 15; Casin., II, VI, 19; Capt., IV, II, 104 şi III, 1, 32) şi traduse în latineşte în manieră barbară. Şi de ce nu aş spune-o, şi ziua de sărbătoare, precum şi altele, au fost considerate barbare, odinioară acestea fuseseră denumiri acceptate la toate popoarele, cu excepţia grecilor. Ba chiar şi cele mai vechi cuvinte care la origine au fost tusce (de la Toscana în Etruria, adică etrusce) şi scite, sunt clar convingătoare că sunt gotice (desigur getice!, n.t.), cf. Plaut., Asin., prol. II şi Trin., prolog. XIX. Verbul pultare ("a lovi uşor") pe care Plautus îl foloseşte foarte des, provine din cuvântul nostru pulta sau bulta (Dicţionarul latin-francez, a 5-a ediţie, Hachette, 1923, ne oferă explicaţia că pulto,-are este un arhaism pentru pulso,-are, „a lovi", „a bate la uşă", la Plaut având sensul de „a bate uşor în poartă / la uşă" şi, cum poetul comic Titus Maccius Plautus, calificat drept un pictor inimitabil al năravurilor populare, a trăit între anii 250-184 î.e.n., este foarte evident că din limba geto-dacă vin toate cuvintele barbare prezente în comediile lui şi nu din gotica propriu-zisă, gotica fiind la rândul ei o getică ornamentată, după cum ne-o arată izvoarele vechi, cu atât mai mult cu cât Goţii (în opinia mea, deloc departe de opinia lui Lundius, n.t.) au apărut pe scena istoriei (Goţii de răsărit şi Goţii de apus - Ostrogoţi şi Vizigoţi) la mijlocul sec. IV (350-375), cu Amaler şi respectiv Hermanrich (350-375), imperiu, distrus de huni; W-G cu Alarich (395-410) au năvălit în Italia (în 410 au ocupat Roma); Rekkared (586-601) > catolicism; ultimul rege a fost Roderich (710-711). W-Goţi ultimul rege Teja cade la Vezuviu 552; au dispărut în 601 A.D., deci domnia lor s-a întins pe o perioadă de 2 secole şi jumătate. Aşa că, fără urmă de tăgadă, toate cuvintele barbare folosite de talentatul comediograf latin Plautus sunt forjate din limba getă, căci Geţii şi Dacii fuseseră pe pământul italic cu mult înainte de întemeierea Romei şi au rămas ca atare la ei acasă, la care s-au adăugat prizonierii de război - unii reduşi la sclavie - de aceea şi personajele-sclavi ale comediilor şi eline, şi latine se numesc pur şi simplu Davos sau Davus, Getes sau Geta (dar a fost şi un împărat roman Antoninus Geta dintre cei şapte împăraţi Antonini (Nerva, Traian, Adrian, Antonin, Marc Aureliu, Verus şi Commodus). Antoninus Geta (născut la Milano în 189) era fratele lui Caracalla cu care împărţea domnia şi care l-a ucis în 212 A.D., deci la vârsta de 23 de ani. Caracalla a ordonat să fie ucise peste 20.000 de persoane; el fu şi ucigaşul juris-consultului Papinian, pentru că refuzase să facă apologia uciderii lui Geta; aşa că acei şefi de stat care-şi ucid şi rudele foarte apropiate, se trag din acest odios împărat roman, n.t.). Verbul mulcare ("a mulge") nu este un cuvânt latinesc, o recunoaşte deschis însuşi VARRO (116-27 î.e.n., poet şi unul dintre savanţii cei mai renumiţi din vremea lui de la care ne-a rămas şi un tratat despre agricultură, De re rustica; deci autorul se sprijină pe surse foarte demne de încredere, care au trăit cu secole î.e.n., întărind ideea că e vorba de un lexic pur getic, n.t.), dar o recunoaşte deschis şi Gellius (Noct. Attic., lib. XI, c. 1). După cum nici verbul mulctare nu este latinesc. Căci, de fapt, în acelaşi chip, mulgând lapte, se trage din ţâţe (uger), ceea ce printr-un sermone vernaculo, adică cuvânt popular (la Varro, însă, prin sintagma vernacula vocabula se înţelege „cuvinte latine"), noi spunem mulka, molka (Thys. şi Gronovius la Plautus, Stich., III, 1, 19; Fragm. Legum Sueon. et Goth., c. XVI). Există unii care susţin că mulgeo şi mulceo ("eu mulg"), de aici şi mulcto sau mulco ("eu pedepsesc") ar veni din grecescul amelgw ("eu mulg"), când de fapt se cuvine să căutăm izvorul comun, mai înainte de toate, în Sciţia. Halophantam , un cuvânt pe care ştim că-l întâlnim la Plautus (Curcul., IV, I, 2), precum şi la Salmasius şi la Scaliger, în calitate de comentatori ai aceluiaşi pasaj, (dar acest cuvânt poate fi perfect dedus din hal şi fante şi, considerăm că este greşit pus în legătură cu grecescul olofanth (cuvântul nu apare nici în Bailly, Dicţionar de greacă veche, Paris, 1929 şi nici în E. Legrand, amplu dicţionar de greacă modernă, Paris, tipărit cam în aceeaşi perioadă; bănuiesc că este o expresie pur juridică, folosită în Evul mediu şi care putea fi găsită într-un dicţionar de specialitate), însemnând „obligaţia de a compărea în justiţie", „a depune cauţiune în favoarea cuiva", „vas", expresie care îşi are obârşia în Sueonia şi care poate fi pusă în legătură cu o sintagmă similară, regăsită la Marţial în cartea a IX-a, n.t.); la fel stau lucrurile şi cu cuvântul bustirapus (la origine înseamnă „hoţ / profanator de morminte"), Bust-ei-rapr care în limba gotică veche / adică getică înseamnă „bărbat", este folosit de Plautus cu acelaşi sens de „bărbat chel", care nu are nici un fir de păr pe cap spre a putea fi numit în toată legea (vir bonus); la Plautus (Merc., V, 2, 85 şi Rud., II, II, 9) se foloseşte cuv. MACHAERIA cu sensul de „săbiuţe" şi acesta este cuvântul gotic vechi MAEKER, de unde l-au luat şi grecii maaira ("satâr"); de socco, socca (de la cuv. soccus, o botină specială pe care o încalţă actorii de comedie), folosită de Plaut în Soldatul fanfaron, ultimul act (comp. cu Mercat., V, II, 85; Rud., II, II, 9 şi Edd. Havamal., LXXI) este de origine scită, iar goticul SOLA (vezi

Bacchid. II, III, 98) răspunde perfect acestui cuvânt (să nu uităm că întotdeauna este vorba de Get sau şi de Get, când spune Got, n.t.); SCURRA ("bufon", „parazit", „jongleur") care la cei vechi însemna „a înşira vorbe goale / sarcasme spre a stârni râsul celorlalţi", ne duce la sensul lui SKURA din limba noastră populară, însemnând „vorbăreţ", „flecar". Şi care e situaţia altor cuvinte pur scite (adică gete, n.t.) pe care le întâlnim frecvent la ENNIUS, PLAUTUS, CATO, VARRO şi la mulţi alţi autori, din care cităm o parte; vinnula, cista, cistula. cistellula, herus, herilis, heres, heredium, herediolum, caput, arca, arcula, cippula, nasus, denasare, casteria, claro, clarifico, claritas, claror, claritudo, clarigatio, mundus, mundare, vocare, advocare, fallere, velare, stygius, carcer, carcerare, gelu, cura, curare, stare, urbare, turbare, nomen, nominare, meminisse, taberna, tabernarius, catus, catc, nicere, nere, nictare, sputare, insputare, caupo, stega, puteus, potus, putus, putillus, baltheus, pipare, pipire, boreas, rica, ricula, ricinium, acheruns, boia, rosca, pellis, palla, pallium, pallula, palliolum, palliolatus, paludamentum, paludatus, palatum, palatium, specio, cum compositis, specto, speculor, spiculum, speculator, speculum, specus, spelunca, species (majoritatea acestor cuvinte le regăsim şi în limba germană actuală - fein, kiste, Kapitel, klar, Palast, niere - nu numai în română, dovedind o dată în plus că istoria strămoşilor noştri a fost comună cu cea a popoarelor germanice, că am locuit aceleaşi meleaguri, că neamul vlaho-geto-dacilor şi carpilor a vorbit aceeaşi / aproape aceeaşi limbă cu cimerienii, celţii şi teutonii, cea getică fiind de fapt la baza tuturor, în sânul ei născându-se şi scrierea, n.t.). Revenind la străvechiul cuvânt PAN, analizat mai sus, am constatat că este şi elin şi italic şi germanic, pentru că la origine este cuvânt scitic, adică getic. Lui legere ("a citi") din latină îi corespunde legein în greacă, iar în limba noastră este lesa / läsa, iar la Wulfila legunt ("ei citesc") (Math., VI, 26) se găseşte lisan. Zythus, la Diodor din Sicilia Zuqo, nu este nici cuvânt egiptean şi nici grecesc de la zew care înseamnă „a fierbe", ci este pur gotic (adică şi getic, n.t.), căci grecescul Zuqo la noi se zice seth sodh, unde th este exprimat prin th sau dh (o confirmă Arngrim, lib. I, c. III) şi de la el şi Verelius (Runog. Scand., c. VII, c. III); de aici s-a format verbul sieda, siuda, în germană sieden, însemnând „a fierbe", „a topi". Spunem, de pildă, o băutură din orz fiert; grecescul teirw, latină tero ("eu zdrobesc, fărâmiţez, macin") vine din verbul nostru teira / tera, de unde handtera ("a măcina / zdrobi manual"; qin sau qi qino ("grămadă", „cumul") se spune că vine de la qew, însemnând „cu carul"; pe această derivaţie eu nu dau nici o para, pentru că îmi este clar că vine de la geticul tina , pentru că la Cicero (Orat. cont. Rull.) avem cogere ("a aduna") şi coacervare ("a îngrămădi"). Chiar şi substantivul montes ("munţi") este folosit ca echivalent pentru maximi ("cei mai mari"), acervi ("grămezi de cereale") la Plaut (Pseud., I, II, 55). Latinescul aevum ("durată", „timp", veac") vine de la goticul / geticul äwe şi destul de apropiat de aiwn al grecilor şi de avan al arabilor (aşadar, s-ar putea reconstrui fraze întregi de limbă getă străveche, pe baza acestor extrem de preţioase formule etimologice şi româna actuală păstrează cuvântul getic străvechi ev, n.t.) A se compara şi cu ceea ce spune Celsus (Com. Eccl., p. I, c. 8 - este vorba de filosoful vestit pentru atacurile sale împotriva creştinismului şi care a trăit la Roma în sec. II e.n., sub Antonini). Trimit acum la Platon (Crat., p.m. 319) unde vom găsi nenumărate cuvinte greceşti primite de la barbari; trimit şi la Dionysius (lib. I, spre final) care susţine clar că Roma s-a slujit mai întâi de limba greacă, din care apoi, multe cuvinte au pătruns în latină, amestecându-se cu latina (deci, limba latină a luat din vechea getică şi direct, prin populaţia geto-dacă existentă la Roma şi indirect, prin intermediul limbii eline, n.t.). Trimit şi la Julius Caesar Scaliger (filolog şi medic italian, unul din cei mai mari erudiţi ai Renaşterii, 1484-1558), autor al unui strălucit tratat de poetică, n.t.) de la care aflăm că vechii Latini au luat nenumărate cuvinte din Magna Grecia. Trimit şi la ilustrul Morhosius (lib. De patav. Liv., cap. XI) care ne transmite informaţia că în Italia au existat mai multe limbi: ale sclavilor indigeni, dar proveniţi din alte regiuni, precum şi ale celor ai casei; fiecare îşi avea limba lui proprie, opinie cu care eu sunt totalmente de acord, ţinând însă să subliniez un fapt, că multe din cuvintele latineşti erau la origine scite. Chiar şi numărul impar nu vine de la Greci, ci de la Sciţi; oamenii erudiţi au arătat deja că atât flexiunea verbului, cât şi cea a substantivului din latină au origine barbară, de exemplu; karkar, karker, karkeris, karkeri = carcer, carceris, carceri ("închisoare, a închisorii, închisorii"). În karkarai, după Wulfila (vezi şi Glosarul la gotul Wulfila, precum şi Codicele de legi străvechi Pat.) ai se citeşte ca şi cum ar fi e, în carcere, după cum chiar şi sunetele au şi ai sună e: namen, namnis, namni = nomen, nominis, nomini ("nume, al numelui, numelui"); father, fathris, fathri = pater, patris, patri ("tată, al tatălui, tatălui"); mother, mothris, mothri = mater, matris, matri ("mamă, a mamei, mamei"). Şi la verbe: im, is, ist = sum, es, est ("sunt, eşti, este"); vidiau, videis, videithş = video, vides, videt (= văd, vezi, vede); vastiau, vastis, vastit /sau vastijt vestio, vestis, vestit ("mă îmbrac, te îmbraci, se îmbracă"); au la Goţii sună ca şi o sau ó; haba, habas, habaith = habeo, habes, habet ("eu am, tu ai, el are"). Desigur că din haba gotic s-a ajuns la latinescul habeo; aşadar haba este habeo, habas - habes, habaith - habet, habam - habemus ("noi avem"), habaith - habetis ("voi aveţi") şi habant - habent ("ei au"). Haba astăzi este hawer. Mai mult ca sigur că habetus este în loc de avitus ("avut, deţinut", dar şi „corpolent" la Plautus) şi habe în loc de ave ("să ai"), după spusele lui Non. Şi Bongars. Ad Justin. (lib. I, c. I' 4). Aşadar, este lesne de legat lucrurile între ele de aşa natură, încât să conchidem că aceste cuvinte nu numai că au preexistat în gotică (getică), dar că ele au şi fost adaptate şi traduse în limba latină cam după bunul plac; ba chiar adesea accepţiunea verbului este interpretată la Plaut şi Terenţiu puţin îndrăzneţ, când vor să spună că o femeie a fost avută (haberi) se adaugă cum coit ("a fost posedată / s-a unit prin căsătorie"), ceea ce în vechile noastre legi se va exprima cu oarecare pudoare şi niciodată nu se va argumenta în acest chip.

•